TÖRTÉNELEM, TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK

Pitypalatty-völgyi Református Körzeti Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola

Parasznya

HELYI TANTÁRGYI TANTERV

A tantárgy nevelési és fejlesztési célrendszere megvalósításának iskolai keretei:

Általános tantervű tanulócsoportok 5-8. osztály.

A tantárgy órakerete:

Évfolyam	*Heti órakeret*	*Évi órakeret*	*Kerettantervi órakeret*	*Helyi tervezésű órakeret*
5.	3	108	97	11
6.	2	72	65	7
7.	2	72	65	7
8.	2	72	65	7

A HELYI TANTERV ALAPJÁT JELENTŐ KERETTANTERV

A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet 2. sz. mellékletében kiadott történelem és honismeret tantárgyi kerettanterv. Az 5. évfolyamban a történelem társadalmi és állampolgári ismeretek heti 2 órában, a hon- és népismeretet heti 1 órában integráltan tanítjuk.

A helyi tanterv tantárgyi tantervének áttekintése

1. táblázat

5. évfolyam			
Tematikai egység rövid címe	Kerettantervi óraszám	Helyi többlet-óraszám (±)	Témakör összes időkerete
Az emberiség őskora. Egyiptom és az ókori Kelet kultúrája.	12	2	14
Az ókori görög-római világ.	23	2	25
A középkori Európa világa.	14	1	15
A magyarság történetének kezdetei és az Árpádok kora.	16	2	18
Honismeret	32	2	36
Aktuális projekt	0	2	2
Évfolyam összesen	97	11	108

6. évfolyam			
Tematikai egység rövid címe	Kerettantervi óraszám	Helyi többlet-óraszám (±)	Témakör összes időkerete
A Magyar királyság virágkora.	13	0	15
A világ és Európa a kora újkorban.	14	1	15
Magyarország a kora újkorban.	18	2	20
A forradalmak és a polgárosodás kora Európában és Magyarországon.	20	2	22
Aktuális projekt	0	2	2
Évfolyam összesen	65	7	72

7. évfolyam			
Tematikai egység rövid címe	Kerettantervi óraszám	Helyi többlet-óraszám (±)	Témakör összes időkerete
A nemzetállamok kora és a gazdasági élet új jelenségei.	8	1	9
Önkényuralom és kiegyezés. A dualizmus kora Magyarországon.	12	1	13
A nagyhatalmak versengése és az I. világháború.	8	1	9
Európa és a világ a két háború között.	11	1	12
Magyarország a két világháború között.	14	0	16
A II. világháború.	12	1	13
Aktuális projekt	0	2	2
Évfolyam összesen	65	7	72

8. évfolyam			
Tematikai egység rövid címe	Kerettantervi óraszám	Helyi többlet-óraszám (±)	Témakör összes időkerete
Hidegháborús konfliktusok és kétpólusú világ kiépülése.	6	0	6
Magyarország a második világháború végétől az 1956-os forradalom és szabadságharc leveréséig	8	0	8
A két világrendszer versengése, a szovjet tömb felbomlása.	6	1	7
A Kádár-korszak jellemzői.	8	0	8
Az egységesülő Európa, a globalizáció kiteljesedése.	6	1	7

Demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon.	5	1	6
Társadalmi szabályok	3	0	3
Állampolgári alapismeretek.	5	1	6
Pénzügyi és gazdasági kultúra.	5	0	5
Háztartás és családi gazdálkodás.	5	1	6
Médiakörnyezet, a média funkciói, a nyilvánosság.	3	0	3
A média modellek és intézmények	3	0	3
A média társadalmi szerepe, használata. Reklám és hír a hagyományos és az új médiában.	2	0	2
Aktuális projekt	0	2	2
Évfolyam összesen	65	7	72

Az óraszámok tanévenkénti óraszámokat jelentenek.

2. táblázat

A tantárgy helyi tantervében a kerettanterv kiegészítésére biztosított órakeret felhasználása

5. évfolyam	Szabad órakeret:	**11**
Tematikai egység	Téma	Óraszám
Az emberiség őskora. Egyiptom és az ókori Kelet kultúrája.	Az időszámítás gyakorlása. Etnikai ismeret: a cigányság őshazája.	2
Az ókori görög-római világ.	Az athéni demokrácia. Újszövetségi történetek.	2
A középkori Európa világa.	Térképismeret gyakorlása. A középkori birodalmak, országok.	1
A magyarság történetének kezdetei és az Árpádok kora.	Magyar államalapítás, állam-alapító királyunk. Helytörténeti kirándulás, a muhi csata helyszínének megtekintése.	2
Honismeret	Látogatás a parasznyai fafaragó mesterhez Roma mesék és mondák gyűjtése	2
Aktuális projekt		2
	Összesen:	**11**

6. évfolyam	Szabad órakeret:	**7**
Tematikai egység	Téma	Óraszám
A világ és Európa a kora újkorban.	A reformáció.	1
Magyarország a kora újkorban.	Etnikai ismeretek: A cigányok első csoportjainak betelepülése hazánkba. Múzeumlátogatás az egri vármúzeumba..	2
A forradalmak és a polgárosodás kora Európában és Magyarországon.	A reformkor nagyjai: Kossuth Lajos és Szemere Bertalan megyénk szülöttei. A szabadságharc csatái, térképismeret gyakorlása.	2
Aktuális projekt		2
	Összesen:	**7**

7. évfolyam	Szabad órakeret:	**7**
Tematikai egység	Téma	Óraszám
A nemzetállamok kora és a gazdasági élet új jelenségei.	Az időben és térben való tájékozódás gyakorlása.	1
Önkényuralom és kiegyezés. A dualizmus kora Magyarországon.	Etnikai ismeret: A cigányság helyzete, életvitele a XIX. század végén.	1
A nagyhatalmak versengése és az I. világháború.	Szövetségek, frontvonalak. Topográfiai ismeretek gyakorlása.	1
Európa és a világ a két háború között.	A gazdasági világválság következményei. Adatok, táblázatok, összefüggések gyakorlása.	1
A II. világháború.	Az időben és térben való tájékozódás gyakorlása.	1
Aktuális projekt		2
	Összesen:	**7**

8. évfolyam	Szabad órakeret:	**7**
Tematikai egység	Téma	Óraszám
Magyarország a második világháború végétől az 1956-os forradalom és szabadságharc leveréséig.		0
A két világrendszer versengése, a szovjet tömb felbomlása.	Rendszerváltozás lényeges elemei.	1
A Kádár-korszak jellemzői.		0
Az egységesülő Európa, a globalizáció kiteljesedése.	Az Európai Unió.	1
Demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon.	Etnikai ismeretek A cigány népesség helyzete, szokásai.	1
Társadalmi szabályok.		0
Állampolgári alapismeretek.	Jogok és kötelességek.	1
Pénzügyi és gazdasági kultúra.		0
Háztartás és családi gazdálkodás.	Családi költségvetés tervezése.	1
Médiakörnyezet, a média funkciói, a nyilvánosság.		0
A média modellek és intézmények		0
A média társadalmi szerepe, használata. Reklám és hír a hagyományos és az új médiában.		0
Aktuális projekt		2
	Összesen:	**7**

3. Tantárgyi bevezető

A történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek tantárgy pedagógiai célrendszere és feladatai

A tantárgy fejlesztési területeinek nevelési céljai:

A történelem tanításának és tanulásának a célja olyan, hazánk és az emberiség múltjával kapcsolatos műveltség és képességek elsajátíttatása és elsajátítása, amely közös kommunikációs alapot szolgáltatva biztosítja egymás kölcsönös elfogadását a szűkebb és tágabb közösségek számára. A történelem tanulásának tehát nem pusztán az a célja, hogy megismerjük múltunkat, hanem az is, hogy jobban tudjunk tájékozódni a jelenben.

A múlt felidézésének igénye és az ehhez szükséges képességek fejlesztése csak akkor lehet eredményes, ha – figyelembe véve a tanulók életkori sajátosságait – élményszerű a tanítás. Az általános iskolai történelemtanításnak éppen ezért a múltat szemléletesen megjelenítő történettanításon kell alapulnia. A történetek a múlt színes, sodró valóságának, a valaha volt élet lehető lényegi teljességének képszerű felidézését jelentik.

A református iskolában folyó történelemoktatás során nem csupán ismereteket kívánunk nyújtani, hanem hitre nevelést is. Olyan irányt kívánunk mutatni, amely a tanulók későbbi életében egy biztos utat, szilárd jellemet eredményez, akik kellő alázattal és hittel, szilárd akarattal néznek szembe az életben a gondokkal. Keresztyén értékek közvetítésével, történelmi példákon át segítjük elő, hogy diákjaink felismerjék a gazdasági, társadalmi és politikai folyamatok törvényszerűségeit, s ezt a tudást felnőve képesek legyenek saját életükben is kamatoztatni. Kialakítjuk a problémafelismerő, az együttműködési és a döntési képességeket, elősegítve, hogy tudásukkal, magatartásukkal becsületes magyar állampolgárokká váljanak, Istenhez és hazájukhoz hű emberek legyenek, és tudják mindezt az európai közösségben elhelyezni.

A tantárgynak a kulcskompetenciák fejlesztésében betöltött szerepe

A kulcskompetenciák közül a szociális és állampolgári kompetencia, valamint a hatékony és önálló tanulás kiemelt jelentőségű. Fontos szempont az 5-6. évfolyamban a szűkebb és tágabb környezet történelmi, kulturális és vallási értékeinek a megismertetése, továbbá, hogy a tanulók bepillantást nyerjenek a történelmi múltat feldolgozó történész munkájába.

A 7-8. évfolyamon a kulcskompetenciák közül a szociális és állampolgári kompetencia készíti elő tanulóinkat a közügyekben való részvételre. Ez elsősorban a társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek keretében valósul meg. Tárgyunkon keresztül is elérendő fontos cél a hatékony, önálló tanulás és a történelmi ismeretek önálló elsajátítása képességének mind magasabb szintre emelése is.

Az adott pedagógiai szakaszban a tantárgy sajátos fejlesztési céljai

Az általános iskolai *történelemtanítás* első két éve bevezet a történelem tanulásába. Olyan alapvető fejlesztési területek, nevelési célok állnak a középpontban, mint a nemzeti öntudat kialakítása, fejlesztése, a hazafias nevelés, az állampolgárságra és demokráciára nevelés megalapozása, valamint a tanulás tanítása.

Az alapfokú oktatást záró két évfolyam *történelemtanításában* már lehetőség van a múltat a korábbinál összetettebben, teljesebben, az általánosítás magasabb szintjét megragadva, sokoldalúbb összefüggésekbe ágyazva bemutatni. Az ebben a képzési szakaszban belépő *társadalmi és állampolgári ismeretek* a történelemmel együtt a korábbiaknál nagyobb lehetőséget kínál az állampolgárságra, demokráciára nevelésre. A nemzeti azonosságtudatra és a hazafiságra nevelés követelménye pedig Trianon utáni történelmünkben a határon túli magyarság sorsát nemzetünk múltjának és jelenének részeként kívánja tárgyalni. Fontos az európai integráció és a globalizáció folyamatának összeegyeztetése az egészséges nemzeti azonosságtudat kialakításával és ápolásával.

A történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek tantárgy tanításának alapelvei

Az általános iskolai történelemtanításnak a múltat szemléletesen megjelenítő történettanításon kell alapulnia. A történetek a múlt színes, sodró valóságának, a valaha volt élet lehető lényegi teljességének képszerű felidézését jelentik.

A hon- és népismeret tartalmazza népünk kulturális örökségére leginkább jellemző sajátosságokat, nemzeti kultúránk nagy múltú elemeit, a magyar néphagyományt. Teret biztosít azoknak az élményszerű egyéni és közösségi tevékenységeknek, amelyek a család, az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza és népei megbecsüléséhez, velük való azonosuláshoz vezetnek. Segíti az egyéni, családi, közösségi, nemzeti azonosságtudat kialakítását. Megalapozza és áthatja a különböző műveltségi területeket. Rendszerezett ismeretanyagként pedig lehetőséget teremt a magyar népi kultúra értékein keresztül a saját és a különböző kultúrák, a környezet értékeit megbecsülő és védő magatartás, illetve a szociális érzékenység kialakítására.

Mivel az 5–6. évfolyamos tanulók gondolkodása konkrét, ezért esetükben a múlt képszerű megjelenítése különös jelentőségű. Ennek érdekében a történetek megjelenítésén alapuló és tevékenység-központú feldolgozás a történelemtanítás alapelve, melynek eszközei között fontos szerepet játszik a jeles történelmi személyiségek bemutatása, valamint az egyes korok embereinek mindennapjait bemutató életmódtörténet.

A 7–8. évfolyamos tanulók gondolkodása már inkább elvont-fogalmi szintű, amely képes a múlt valóságát az általánosítás egy magasabb szintjén, sokoldalúbb történelmi összefüggésekbe ágyazva feldolgozni. A történelem képszerű megjelenítését jelentő történettanításra itt is szükség van, mely azonban már komolyabb elemzéssel társul, mivel ezek a tanulók képesek a történelem megismerésének, a jelenségek elemzésének magasabb szintjére is.

Az otthoni, napközis, tanulószobai felkészüléshez előírt írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának elvei és korlátai

A tananyag tevékenység-központú feldolgozása a kompetencia elvű képzés folyamatában a fejlesztési feladatok révén valósul meg. A tananyag elsajátítása elsősorban tanulói tevékenységgel lehetséges, a tevékenységek elvégzésére irányuló képességek fejlesztése pedig különböző típusú feladatok révén történik. Fontos, hogy a tanulók képessé váljanak ismereteket meríteni szűkebb környezetükből, történetekből, könyvekből, képekből, tömegkommunikációs eszközökből, a világhálóról, statisztikai adatokból, grafikonokból, diagramokból, tárgyi és szöveges forrásokból és más ismerethordozókból.

4. Tantárgyi tartalom: az egyes tematikai egységek elemzése évfolyamonként

5. évfolyam

Tematikai egység	**Az emberiség őskora.** **Egyiptom és az ókori Kelet kultúrája**	**Órakeret 12 óra + 2 óra**
Előzetes tudás	Alsó tagozatos olvasmányok az őskori emberről és a Bibliából. A negatív számok használata a mindennapi életben (hőmérséklet, adósság), a számok helye a számegyenesen. Az idő mérése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri az emberi munka és a környezethez való alkalmazkodás jelentőségét, valamint a különböző emberi közösségeknek (család, törzs stb.) az egyes történelmi korokban betöltött szerepét. Tudatosulnak benne az állam különböző társadalomszervező funkciói (munka megszervezése, védelem stb.). Belátja, hogy az emberi civilizációt sokak munkája teremtette meg, valamint a múlt emlékei, maradványai megóvásra érdemesek. Képes tankönyvi olvasmányok és képek által közvetített történetekből ismereteket szerezni az őskorról és az ókori Keletről, valamint azok valós és a fiktív elemeinek a megkülönböztetésére a régi korokról szóló történetekben. A történetek elmesélésével fejleszti szóbeli kifejezésmódját. Megérti az időszámítás jelentőségét és megismeri annak technikáját. Felismeri a történelmi térképek sajátosságait, a földrajzi térképekhez viszonyítva is.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Ismétlés, az alsó tagozatos történelmi tárgyú olvasmányok felidézése. Rejtőzködő múlt, a régészek munkája. Képek az őskori ember életéből. Varázslók és varázslatok. Az őskor kulturális emlékei. Az első letelepült közösségek: falvak és városok. *Falvak és városok.* <u>*12 törzs letelepülése</u> Az időszámítás. Az ókori Egyiptom. Hétköznapok és ünnepek. A piramisok titkai: az egyiptomi vallás, tudomány és művészetek.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Tankönyvi szövegek tanulmányozása. *(Pl. a régészet szerepe a múlt megismerésében.)* – Képek, képsorok megfigyelése. *(Pl. az emberek őskori tevékenységei leletek és rekonstrukciós rajzok alapján.)* – Információk rendezése. *(Pl. bibliai történetek olvasása alapján.)* – A hallott és olvasott elbeszélő szövegek tartalmának elemzése. *(Pl. bibliai történetek meghallgatása, olvasása alapján.)* *Kritikai gondolkodás:* – Valós és fiktív elemek megkülönböztetése. *(Pl. Bábel tornya.)* *Kommunikáció:* – Ismertető az őskori szerszámokról, eszközökről; a művészet kezdeteiről. *(Pl. a barlangrajzok és őskori szobrok alapján.)*	*Magyar nyelv és irodalom:* Mondák, mitológiai történetek, bibliai történetek (*pl. a teremtéstörténet és a vízözön története a Bibliában*). *Erkölcstan:* Alapvető erkölcsi értékek. *Természetismeret:* Tájékozódás a térképen, égtájak, földrészek, alapvető térképészeti jelölések. Az állatok háziasítása. *Vizuális kultúra:* Őskori művészet: építmények, barlangrajzok, szobrok (*pl. Stonehenge, altamirai barlangrajz)*. Egyiptomi és mezopotámiai sírtípusok és templomok *(pl. Kheopsz fáraó piramisa, zikkurat /toronytemplom/, a karnaki Amon templom),* szobrok az ókori

*Egyiptomi fogság A Biblia. Történetek az Ószövetségből. Dávid és Salamon. *A világvallások alapvető tanításai. Népek és vallások egymásra hatása.* Ókori keleti örökségünk Mezopotámia, India, Kína területéről. Az írásbeliség kezdetei. *Hasonlóságok és különbségek.* ***A helyi 2 többletóra témája:*** Az időszámítás gyakorlása. Etnikai ismeret: a cigányság őshazája.	– A nagy folyamok szerepének érzékeltetése a földművelés kialakulásában. *(Pl. az öntözéses földművelés és a kereskedelem kialakulásának okai, következményei.)* – Az ókori kulturális örökség számbavétele írásban és szóban. *(Pl. a piramisok, a kínai nagy fal; az írásfajták.)* *Tájékozódás időben és térben:* – Az időszámítás kialakulásának okai és jelentősége. *(Pl. időszalag készítése.)*	Egyiptomból (*pl. az írnok szobra, Nofretete fejszobra*), ókori keleti falfestmények vagy domborművek (*pl. Fáraó vadászaton – thébai falfestmény*).

Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték.
Tartalmi kulcsfogalom	Életmód, kereskedelem, város, állam, egyeduralom, gazdaság, társadalom, kultúra, vallás, többistenhit, egyistenhit.
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* őskor, ókor, régészet, szerszámkészítés, öntözéses földművelés, Krisztus előtt, Krisztus után, évtized, évszázad, emberöltő, fáraó, piramis, hieroglifa, ékírás, betűírás, múmia, Biblia, Ószövetség. *Személyek:* Ádám, Éva, Noé, Mózes, Dávid, Salamon. *Topográfia:* ókori Kelet, Egyiptom, Nílus, Jeruzsálem, Mezopotámia, Kína. *Évszámok:* Kr. e. 3000 körül (az Egyiptomi Birodalom egyesítése).

Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer, a tanulók kiselőadásai

Tematikai egység	**Az ókori görög-római világ**	**Órakeret 23 óra + 2 óra**
Előzetes tudás	Olvasmányok, filmek ókori görög és római mitikus és valós eseményekről, személyekről. Iskolában szerzett újszövetségi ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri, hogy az ókori görögséget a közös nyelv, a mondai történetek, a vallás és az olimpiai játékok kapcsolták össze. Látja, hogy az athéniak a perzsák elleni harcokban nemcsak a földjüket, városukat védték, hanem a szabadságukat is. Értékeli az ókor hőseinek közösségükért tett bátor, önfeláldozó magatartását. Megérti, hogy a történelem szereplőit, hőseit elsősorban a közösség érdekében tett cselekedeteik alapján értékelhetjük. Tisztában van azzal, hogy az ókori rómaiak olyan hatalmas birodalmat hoztak létre, mely a Kárpát-medence területére is kiterjedt, így fontos a pannóniai római örökségünk kulturális emlékeinek megismerése, megbecsülése és védelme. Képes szöveges és képi információk gyűjtésére, azok egymással való összevetésére ókori görög-római témákból, valamint korabeli régészeti emlékek megfigyelésére, lelet és rekonstrukció összevetése is. A megismert történelmi fogalmakat helyesen alkalmazza, az egyszerű írásos forrásokat megérti, és tanári segítséggel feldolgozza. Képes történelmi események időrendbe állítására és időszalagon való elhelyezésére is.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Mondák a krétai és trójai mondakörből. A görögök vallása és az ókori olimpiák. *Hétköznapok és ünnepek.* Hétköznapok Athénban és Spártában. *Gyermekek nevelése, oktatása.* Történetek a görög-perzsa háborúk korából. <u>* Zsidók háborúi</u> *Békék, háborúk, hadviselés. Egyezmények, szövetségek.* Az athéni demokrácia virágkora. Művészek és művészetek, tudósok és tudomány az ókori görög világban. Történetek Nagy Sándorról. *Birodalmak.* Róma alapítása és terjeszkedésének kezdetei. A pun háborúk és hadvezérei.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Információk gyűjtése a görög világról. *(Pl. az életmód jellegzetességei.)* – Információk gyűjtése a görög-római világban lezajlott jelentősebb háborúkról képek és történelmi térképek segítségével. *(Pl. a görög-perzsa háborúk, a pun háborúk.)* – Történetek és képek gyűjtése az ókori római világból. *(Pl. Romulus és Remus mondája; olvasmányok feldolgozása Róma fénykoráról.)* – Képszerű ismeretek gyűjtése az antik építészetről. *(Pl. a görög és római építészet hasonlóságainak és különbségeinek összevetése.)* *Kritikai gondolkodás:* – Valóság és fikció szétválasztása egy-egy görög és római mondában. *(Pl. a trójai faló története vagy Romulus és Remus.)*	*Magyar nyelv és irodalom:* Mese, monda, mítosz. (*Pl. ismert görög mondák Prométheuszról, Odüsszeuszról, Daidalosz és Ikaroszról.*) *Idegen nyelvek*: Néhány példa a görög/latin szavak átvételére a tanult idegen nyelvben. *Matematika:* A római számok. *Erkölcstan:* A vallási közösség és vallási intézmény. A nagy világvallások világképe és erkölcsi tanításai. *Természetismeret:* A félsziget fogalma, jellegzetességei a gazdasági életben.

Birodalmak. A földrajzi környezet. Közlekedés, úthálózat, hírközlés. Köztársaságból egyeduralom. * Zsidók fontosabb királyai Híres és hírhedt császárok. *Uralkodók és államférfiak.* A régi Róma művészeti emlékei, híres tudósai és művészei. Élet a Római Birodalomban. *Család, lakóhely.* Pannónia provincia. A kereszténység zsidó gyökerei, kialakulása és elterjedése. Az Újszövetség. Jézus története. *A világvallások alapvető tanításai, vallásalapítók, vallásújítók.*	– Mondák forráskritikai elemzése. *(Pl. a valós és a fiktív elemek megkülönböztetése az Ariadné fonaláról szóló történetben.)* – A hódító Róma történelmi szerepe. *(Pl. a római hódítások pozitív és negatív következményei.)* – Lelet és rekonstrukció összevetése. *(Pl. Colosseum, diadalívek stb.)* *Kommunikáció:* – A görög világ főbb jellegzetességeinek bemutatása. *(Pl. néhány monda szóbeli felidézése.)* – Szituációs játék. *(Pl. az athéni demokrácia működése.)* – Rendszerező tábla készítése *(pl. az ókori Hellászról és a Római Birodalomról).* *Tájékozódás időben és térben:* – Az Itáliai-félsziget elhelyezkedése, felszínének jellegzetességei. A Római Birodalom terjeszkedése. *(Pl. a második pun háború nyomon követése történelmi*	*Vizuális kultúra:* Ókori épületek maradványai *(pl. az athéni Akropolisz, a római Colosseum)*; a görög és római emberábrázolás, portrészobrászat; korai keresztény és bizánci templomok. *Mozgóképkultúra és médiaismeret:* Részletek népszerű játékfilmekből. (*Pl. Wolfgang Petersen: Trója; Oliver Stone: Nagy Sándor; Ridely Scott: Gladiátor; William Wyler: Ben Hur; Franco Zeffirelli: Jézus élete*.)

A Római Birodalom meggyengülése, a Nyugatrómai Birodalom bukása. ***<u>A helyi 2 többletóra témája:</u>*** Az athéni demokrácia. Újszövetségi történetek. (Elmélyítésre szolgáló témák gyakorlása)	*térképen; a Római Birodalom helye Európa mai térképén.)* – Az időszámítás technikájának gyakorlása. *(Pl. a főbb görög és római események ábrázolása párhuzamos időszalagon.)*	

Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, jelentőség.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoportok, életmód, város, gazdaság, termelés, állam, birodalom, egyeduralom, demokrácia, királyság, köztársaság, császárság, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* mítosz, városállam, olimpia, népgyűlés, Akropolisz, légió, rabszolga, provincia, népvándorlás, Újszövetség. *Személyek:* Zeusz, Periklész, Romulus, Hannibál, Julius Caesar, Augustus, Jézus, Mária, József, Attila. *Topográfia:* Balkán-félsziget, Olümposz, Athén, Spárta, Perzsa Birodalom, Marathón, Itáliai-félsziget, Róma, Karthágó, Szicília, Római Birodalom, Pannónia, Aquincum, Júdea, Betlehem. *Évszámok:* Kr. e. 776 (az első feljegyzett olimpia játékok), Kr. e. 490 (a marathóni csata), Kr. e. V. század közepe (Athén fénykora), Kr. e. 44 (Julius Caesar meggyilkolása), Kr. u. 476 (a Nyugat-római Birodalom bukása, az ókor vége).

Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, makett készítés, rejtvények

Tematikai egység	**A középkori Európa világa**	**Órakeret 14 óra + 1 óra**
Előzetes tudás	Olvasmányok – mesék és valós történetek –, filmek a középkor világából/világáról: királyok, lovagok, polgárok, parasztok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri, hogy a különböző népek vallása, kulturális, társadalmi és gazdasági tevékenysége kölcsönösen hat egymásra. Látja, hogy a közösségeket a munka tartja fenn, a gazdasági fejlődés szempontjából pedig fontos az egyéni érdekeltség, valamint azt, hogy a társadalmi életet a szellemi és anyagi viszonyok együttesen határozzák meg. Érzékeli, hogy a korszak meghatározó vallási és szellemi irányzatainak (lovagi kultúra, humanizmus stb.) máig mutató hatásuk van. Felismeri a középkori keresztény államok kialakulása jelentőségét. Képes a középkori Európa főbb változásainak a bemutatására, meghatározó vallásainak megkülönböztetésére jellegzetességeik alapján. Sokoldalúan és kritikus szemlélettel megismeri a középkori ember életét, és. szóbeli kifejezőképességét fejleszti erről szóló történetek elbeszélésével.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A Frank Birodalom és keresztény királyságok. A Bizánci Birodalom. Az iszlám vallás megjelenése és alapvető tanításai. Az iszlám kulturális hagyatéka. * Az iszlám és Jézus Krisztus *Népek és vallások egymásra hatása, együttélése.* A keresztény egyház felépítése, jellemzői. A fontosabb európai államok az első ezredfordulón. Az uradalmak. Földesurak és jobbágyok. *Család, lakóhely.* A keresztény egyház. Világi papok és szerzetesek. Lovagi életmód, lovagi erények. A keresztes hadjáratok.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – A középkori élet színtereinek, főbb jellemzőinek megismerése. *(Pl. a földesúri vár felépítésének, az egyes részek funkciójának számba vétele képek alapján.)* – Ismeretek gyűjtése az érett középkorról. *(Pl. a reneszánsz stílus jegyeinek megfigyelése festmények, szobrok és épületek képeinek segítségével; a vallási fanatizmus megnyilvánulásai.)* *Kritikai gondolkodás:* – Társadalmi csoportok jellegzetességeinek felismerése, összevetése. *(Pl. a bencés rend legfontosabb jellegzetességeinek ismerete; társadalmi csoportok [szerzetesek, lovagok] közös jellemzői.)* – A középkori városok jellegzetességeinek számbavétele, magyarázata, az életmód jellemzői. *(Pl. képek és térképek*	*Magyar nyelv és irodalom:* Középkori témájú mesék, mondák a királyokról, lovagokról, földesurakról. *Idegen nyelvek:* A híresebb középkori városok nevének helyes kiejtése a tanult nyelven. *Matematika:* Az „arab” számok eredete. *Vizuális kultúra:* A középkori építészet, a román és a gótikus stílus jellemzői; középkori freskók, táblaképek, üvegablakok és oltárszobrok. Reneszánsz paloták. A reneszánsz nagy mesterei. *Ének-zene:* Gregorián énekek, a reneszánsz zene.

A középkori városok. A katedrálisok és a gótika. A polgárok. *Falvak és városok.* A céhek kialakulása, feladatai és működésük. A távolsági kereskedelem vízen és szárazföldön. *Felfedezők, feltalálók.* Járványok a középkorban. *Betegségek, járványok.* A középkori Európa öröksége. A humanizmus és a reneszánsz. A könyvnyomtatás. ***<u>A helyi 1 többletóra témája:</u>*** Térképismeret gyakorlása: A középkori birodalmak, országok.	*segítségével megértetni, miért az adott helyen alakultak ki a középkori városok.)* – Kérdések megfogalmazása egyszerű írásos források alapján. *(Pl. a könyvnyomtatás elterjedésének jelentősége a kultúrában.)* *Kommunikáció:* – A középkori életmód ismertetése szóban vagy feldolgozása játékos formákban. *(Pl. apródból lovag – a lovaggá válás folyamatának megbeszélése dramatizált formában)* – Események, történések dramatikus megjelenítése. *(Pl. hűbéri eskü, lovaggá avatás.)* *Tájékozódás időben és térben:* - A középkori birodalmak térképen való elhelyezése. *(Pl. a Frank Birodalom, a Bizánci Császárság.)* - Az időszalag használatának, valamint a tanult évszámok-kal való számítás gyakorlása. *(Pl. a tanult események elhelyezése az időszalagon.)*	*Testnevelés és sport:* Érdekességek a testedzés történetéből – a parasztok sportjai, lovagi játékok. *Mozgóképkultúra és médiaismeret:* Részletek népszerű játékfilmekből (*pl. Mel Gibson: A rettenthetetlen; Luc Besson: Jeanne d'Arc.*)

Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoportok, életmód, város, falu, gazdaság, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, politika, állam, államforma, politika, állam, államforma, királyság, császárság, egyeduralom, birodalom, vallás, vallásüldözés, kultúra.
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* középkor, uradalom, hűbérúr, hűbéres, vár, jobbágy, robot, majorság, iszlám, pápa, szerzetes, eretnek, kolostor, kódex, lovag, középkori város, céh, járvány, távolsági kereskedelem, könyvnyomtatás. *Személyek:* Nagy Károly, Mohamed, Szent Benedek, Gutenberg. *Topográfia:* Bizánci Császárság, Frank Birodalom, Mekka, Arab Birodalom, Német-római Császárság. *Évszámok:* 622 (Mohamed „futása”), 800 (Nagy Károly császár), XV. század (könyvnyomtatás).
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, makett készítés, rejtvények

Tematikai egység	A magyarság történetének kezdetei és az Árpádok kora	Órakeret 16 óra + 2 óra
Előzetes tudás	Magyar népmesék, hazai nemzetiségek és más népek meséi, mesefajták; mondák, regék, legendák. Alsó tagozatos olvasmányok a hun-magyar mondakörből, a vérszerződésről, a honfoglalásról, Szent Istvánról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló megbecsüli az országalapítók és -építők (uralkodók és közemberek) munkáját és emlékét. Felismeri a közösségi összefogás, áldozatkészség és helytállás erejét a haza építésében és védelmében. Értékeli hazánk európai keresztény államközösségbe való sikeres beilleszkedését, felismeri a keresztény értékrend máig ható elemeit és azok jelentőségét. Belátja, hogy az utókor a korszak szereplőit a közösség érdekében tett cselekedeteik alapján értékeli. Megismeri és feldolgozza a magyarság régmúltját, a tények és a vitatott kérdések (eredet, rokonság stb.) együttes feltárásával is. Felismeri a mondák és valóság közötti kapcsolatokat és ellentmondásokat egyaránt. Különböző források feldolgozása és ütköztetése révén fejleszti kritikai gondolkodását.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Mondák, krónikák és történetek a magyarság eredetéről és vándorlásáról. <u>*Zsidók vándorlása</u> Az ősi magyar harcmodor. Honfoglalás és letelepedés a Kárpát-medencében. A kalandozó hadjáratok.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – A magyar őstörténetre vonatkozó ismeretek szerzése különböző típusú forrásokból. *(Pl. a rovásírásos ABC megismerése.)* – Történetek megismerése és feldolgozása. *(Pl. Szent István és Szent László legendáiból.)* *Kritikai gondolkodás:*	*Magyar nyelv és irodalom:* A hun-magyar mondakör. Részletek magyar szentek legendáiból. *Természetismeret:* A Kárpát-medence tájegységei, gazdaságföldrajzi jellegzetességeik.

A keresztény magyar állam megalapítása, Géza fejedelem és Szent István intézkedései. <u>* Bírák kora</u> A keresztény magyar állam megerősítése Szent László és Könyves Kálmán uralkodása idején. <u>* Dávid és Salamon.</u> A tatárjárás. Az ország újjáépítése a tatárjárás után. IV. Béla, a második honalapító. <u>* Babiloni fogság és asszír fogság.</u> *Kisebbség, többség, nemzetiségek.* Árpád-kori kulturális örökségünk. ***<u>A helyi 2 többletóra témája:</u>*** Magyar államalapítás, államalapító királyunk. Helytörténeti kirándulás, a muhi csata helyszínének megtekintése.	– Forrásütköztetés a honfoglaló magyarok életmódjára vonatkozó ismeretek megbeszélése során *(Pl. az ősi magyar hitvilág és az új vallás összehasonlítása.)* – Történelmi személyiség jellemzése *(pl. Szent István király Intelmeinek rövid részletei alapján).* *Kommunikáció:* – Beszámolók, kiselőadások tartása. *(Pl. Csaba királyfi, a vérszerződés, a fehér ló mondája.)* – Rekonstrukciós rajzok elemzése. *(Pl. az ősi magyar öltözködés, lakhely, szerszámok és fegyverek.)* *Tájékozódás időben és térben:* – Történelmi mozgások megragadása. *(Pl. a honfoglalás útvonalai.)* – Kronológiai adatok rendezése. *(Pl. a jelentősebb Árpád-házi uralkodók elhelyezése az időszalagon.)*	*Ének-zene:* A magyar népzene régi rétegű és új stílusú népdalai, a népi tánczene. *Vizuális kultúra:* Festmények, szobrok és filmek a magyar mondavilágról, a vérszerződésről, a honfoglalásról és az államalapításról. Népvándorlás kori tárgyak. A román stílus hazai emlékei. *Mozgóképkultúra és médiaismeret:* Részletek népszerű játékfilmekből. (*Pl. Koltay Gábor: Honfoglalás; Koltay Gábor: István, a király.*)

Értelmező kulcsfogalom	Változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték, értelmezés, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, felemelkedés, lesüllyedés, életmód, gazdaság, termelés, politika, állam, királyság, államszervezet, törvény, adó, vallás, vallásüldözés, kultúra.
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* hun, finnugor, félnomád életmód, törzs, nemzetség, nagycsalád, fejedelem, táltos, honfoglalás, kalandozás, vármegye, tized, ispán, tatár, kun. *Személyek:* Attila, Álmos, Árpád, Géza fejedelem, Szent István, Gellért püspök, Szent László, Könyves Kálmán, IV. Béla, Szent Margit. *Topográfia:* Urál, Etelköz, Vereckei-hágó, Kárpát-medence, Erdély, Esztergom, Pannonhalma, Székesfehérvár, Buda, Muhi. *Évszámok:* IX. század (Etelköz), 895–900 (a honfoglalás), 997–(1000)–1038 (I. /Szent/ István uralkodása), 1077 (I. /Szent/ László trónra lépése), 1241–1242 (a tatárjárás), 1301 (az Árpád-ház kihalása).
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, portfolió módszer
A fejlesztés várt eredményei a tanév végén	Az időszámítás technikájának és jelentőségének megértése. A kritikai gondolkodás és a szóbeli kifejeződés mód fejlődése. A megismert történelmi fogalmak helyes alkalmazása. Egyszerű írásos források megértése és feldolgozása tanári segítséggel. Történelmi események időrendbe állítása, elhelyezésük az időszalagon. A középkori ember életének többoldalú és kritikus szemléletű megismerése. A korszak meghatározó vallási és szellemi irányzatainak hatásának megértése.

	Mondák és valóság közötti kapcsolatok és ellentmondások felismertetése. A kritikai gondolkodás fejlesztése különböző források feldolgozása és ütköztetése révén.

Hon- és népismeret

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az én világom I. A 19–20. század fordulóján jellemző hagyományos paraszti életmód	Órakeret 2 óra + 0 óra
Előzetes tudás	Alsó tagozatos olvasmányok a családról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A legszűkebb közösséghez, a családhoz, a lokális közösséghez való tartozás érzésének kialakulása, értékének tudatosítása. A megszerzett ismeretekkel a néhány emberöltővel korábbi időszakról alkotott kép tágítása, ezzel az időfogalom fejlesztése.	

Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Családunk története, családfa. Szomszédság, rokonság. Rokoni viszonyok, elnevezések. Nagyszüleink, dédszüleink világa falun és városban. Nagyszüleink, dédszüleink világának erkölcsi normái. A harmonikusan működő családi minták.	Családfa készítése a rokoni viszonyok, elnevezések alkalmazásával. Családi történetek gyűjtése, mesélése a nagyszülők, dédszülők gyermekkorából, életmódjuk jellemző elemeinek kiemelése (gazdálkodó életmód – ipari munka). A megismert családi történetek megosztása – az önkéntesség betartásával – az osztályközösséggel. A hagyományos paraszti vagy városi családmodell működésében az értékteremtő munka, a javakkal való ésszerű gazdálkodás meghatározó szerepének felismerése.	*Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:* család és lakóhely. *Erkölcstan:* Család, otthon. Egyén és közösség. *Technika, életvitel és gyakorlat:* A családi élet színtere, a családi otthon; különböző lakókörnyezetek jellemzői.

	A felmenő családtagok, rokonsághoz tartozó személyek életének időbeni behatárolása.	Rokonsági és generációs kapcsolatok a családban.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Családfa, rokonsági fok (felmenő ág: apa/anya, nagyapa/nagyanya, dédapa/dédanya, lemenő ág: gyermek, unoka, dédunoka, oldalág: testvér/báty, öcs, nővér, húg, unokatestvér, nagybácsi, nagynéni (ángy), házassági rokonság (műrokonság).	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	**Az én világom II.** **A 19–20. század fordulóján jellemző hagyományos paraszti életmód**	**Órakeret** **2 óra**
Előzetes tudás	Az én világom. Családismeret, családtörténet.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	A lokális ismeretek tudatosításával a szülőföld szeretetének, a helyi értékek megbecsülésének erősítése. A helyi társadalom tagoltságáról, a közösség sokszínűségéről és az ebben rejlő gazdagságról szemléletes kép kialakítása. Az időbeli tájékozódás fejlesztése a helyi nevezetességek időbeli elhelyezésével.	

Ismeretek	**Fejlesztési követelmények**	**Kapcsolódási pontok**
Az én városom, falum. A lakóhely természeti adottságai, helytörténete, néphagyományai. A település társadalmi rétegződése (etnikum, felekezet, foglalkozás, életkor, vagyoni helyzet). A lakóhelyhez köthető neves személyiségek, nevezetes épületek, intézmények. Helytörténet, helyi hagyományok, nevezetességek.	A helyi hagyományok megismerése, feldolgozása különböző tevékenységekkel. Az otthon, a lakóhely, a szülőföld, a haza megbecsüléséhez vezető egyéni és közösségi tevékenységek elsajátítása (pl. a közvetlen környezet értékeinek feltárása, az emlékhelyek gondozása.)	*Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:* Falvak és városok. Szegények és gazdagok világa. *Technika, életvitel és gyakorlat:* lakókörnyezetek és életmódbeli jellemzők (nagyvárosi, városi, falusi

A régió hon- és népismereti, néprajzi jellemzői, néphagyományai.	A lakóhely nevezetes épületeinek, a régió jeles szülötteinek történelmi korszakokhoz kötése.	települések, természeti, épített és emberi környezet). *Természetismeret:* A földrajzi tér: közvetlen környezet, lakóhely, környező táj, haza. *Erkölcstan:* Szegények és gazdagok. A vallás funkciói. Vallási közösségek és vallási intézmények.
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Helytörténet, természeti környezet, neves személy, helyi hagyomány, település, régió.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	**Találkozás a múlttal I.** **A paraszti ház és háztartás, a ház népe. Népi mesterségek**	**Órakeret 5 óra + 1 óra**
Előzetes tudás	Családtörténet, településtörténet.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	A hagyományos paraszti életmód fontosabb elemeiben a természeti tényezők meghatározó szerepe, a környezeti feltételekhez való alkalmazkodás felismertetése. A különböző mesterségek megismerése során a szakmák megbecsülésének kialakítása.	

Ismeretek	**Fejlesztési követelmények**	**Kapcsolódási pontok**
A ház történeti fejlődése. Jurta, veremház, egysejtű ház, többosztatú ház.	Az életmód és a háztípusok történeti változásainak megismerése képi és egyéb	*Természetismeret:* Településtípusok (tanya, falu, város), jellemző képük, a hozzájuk kötődő tevékenységek.

A házak külső jellegzetességei: falazat, tetőszerkezet, tetőformák. A konyha, az ételkészítés és eszközei. Kenyérsütés, gabonaételek, burgonyaételek, vajkészítés, hurkatöltés. Konyhai cserépedények: a főzés, sütés, tálalás, élelmiszertárolás edényei. Fazekasmesterség. Sarkos és párhuzamos elrendezésű szobák. Munkasarok – szentsarok. Tároló bútorok, ülőbútorok, asztal, ágy. Bútorművesség. Munkamegosztás a családon belül. Férfi és női munkák, a gyerekek feladatai. Napi, heti és éves munkarend. Gyermekjátékok, a belenevelődés folyamata. Az iskola régen és ma. A felnőttek életét utánzó játékok, eszközös, ügyességi játékok, sportjellegű játékok. ***<u>A helyi 1 többletóra témája:</u>***	információk alapján, mindezek összefüggésének felismerése. A természeti körülmények, a rendelkezésre álló építési anyagok és a különböző háztípusok kialakulása közötti összefüggések felfedezése. A konyhai cserépedények funkció szerinti rendszerezése; a legfontosabb ételek alapanyagainak, elkészítési módjának, eszközkészletének megfeleltetése. A berendezési tárgyak funkcióváltozásainak nyomon követése konkrét példák alapján. Az évszázaddal korábbi idők családon belüli, korosztályok és nemek szerinti munkamegosztásának összehasonlítása a mai korral. Népi játékok élményszerű elsajátítása. Az oktatás körülményeinek, módjának időben történt változásairól ismeretek szerzése képi és rövid szöveges információforrások alapján.	*Vizuális kultúra:* lakóhelyhez közeli néprajzi tájegység építészeti jellegzetességei, népművészete. *Technika, életvitel és gyakorlat:* A családi gazdálkodás, takarékosság. Családi munkamegosztás. Ételkészítési folyamatok. *Testnevelés és sport: g*yermekjátékok, népi játékok. *Ének-zene: n*épi gyermekdalok, népi gyermekjátékok. *Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: g*yermekek nevelése és oktatása régen.

Látogatás a Parasznyán élő és dolgozó fafaragó mesterhez.		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Jurta, veremház, egysejtű ház, többosztatú ház, falazat, tetőtartó szerkezet, tetőformák, konyhai cserépedény, munkasarok, szentsarok, munkamegosztás, belenevelődés, utánzó játék, eszközös játék, sportjellegű játék.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	**Találkozás a múlttal II.** **A hétköznapok rendje (táplálkozás, ruházat, életvitel)**	**Órakeret** **6 óra**
Előzetes tudás	A paraszti ház és háztartás, a ház népe. Népi mesterségek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	A gazdálkodó élet főbb területeinek megismerése során a rendelkezésre álló természeti javak ésszerű felhasználása előnyeinek, az önellátás fontosságának belátása. A közösen végzett munka előnyeinek, közösségerősítő hatásának felismertetése.	

Ismeretek	**Fejlesztési követelmények**	**Kapcsolódási pontok**
A hétköznapok rendje. A gazdálkodó ember legfontosabb munkái. Gabonamunkák: szántás, vetés, aratás. A gabonamunkákhoz kapcsolódó szokások. Állattartás: a szilaj-, a félszilaj- és a kezestartás. A pásztorok ünnepei. Kendermunkák. Fonóbeli munkák és játékok.	Az állattartási módokban a honfoglalás előtti életmód elemeinek, illetve az életmódváltással bekövetkező változások következményeinek felismerése képi és szöveges, illetve egyéb (pl. tárgyi) források – feldolgozása, rendszerezése alapján. A hétköznapi vászonviselet elemeinek összehasonlítása a gyerekek ruházatával képek	*Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:* Nők és férfiak életmódja. Öltözködés, divat. *Technika, életvitel és gyakorlat:* anyagok tulajdonságai, anyagok feldolgozása. *Erkölcstan:* szokások, normák szerepe, jelentősége.

Hétköznapi és ünnepi viselet. Hétköznapi vászonruhák, a női és a férfi viselet darabjai. Gyermekviselet. Néprajzi tájak eltérő ünnepi viselete. Táplálkozás. Hagyományos paraszti ételek. Napi és heti étrend. Téli és nyári étrend.	alapján. A hasonlóságok és a különbségek megfogalmazása. A jellegzetes táji ünnepi viseletek megismerése során a magyar népviseletek sokszínűségének felfedezése. A közösséghez tartozás külső kifejezésformájának észrevétele. Az egykori és a mai megjelenési formák jelentéstartalmának feltárása konkrét példák alapján. Az önellátó életvitel meghatározó elemeiben a természettel kialakított harmonikus kapcsolat előnyeinek észrevétele. A hagyományos paraszti táplálkozás jellemzőinek és a gyerekek étkezési szokásainak összevetése. A szembetűnő különbségek és a tovább élő táplálkozási szokások megfogalmazása, tapasztalatok megosztása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szántás, vetés, aratás, szilaj- és félszilaj állattartási mód, fonás, szövés, fonó, ing, gatya, pendely, szoknya, kötény, ünnepi viselet, böjtös nap, téli étrend, nyári étrend.	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Hagyományos és népi (vallási) ünnepeink eredete és szokásrendje. Jeles napok, ünnepi szokások a paraszti élet rendjében. Társas munkák, közösségi alkalmak	Órakeret 12 óra + 0 óra
Előzetes tudás	Az alsó tagozaton (ének-zene, magyar nyelv és irodalom, környezetismeret órák), valamint a különböző műveltségi területeken előforduló hon- és népismereti tartalmak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A jeles napi, ünnepi szokások, az emberi élet fordulóihoz kapcsolódó népszokások, valamint a társas munkák (pl. szüret, kukoricafosztás) és más közösségi alkalmak (pl. vásár, búcsú) hagyományainak és jelentőségének felismertetése a paraszti élet rendjében. A hétköznapok és ünnepek váltakozásának, ritmusának feliemertetése, az ünnepek jelentőségének tudatosítása az egyén és a közösség életében. egy-egy ünnepkör, jeles nap köszöntő vagy színjátékszerű szokásainak, valamint a társas munkákhoz, közösségi alkalmakhoz kapcsolódó szokások élményszerű, tevékenységközpontú, hagyományhű elsajátítása, különös tekintettel a helyi hagyományokra; a lakóhelyhez, a tájhoz való kötődés erősítése.	

Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Jeles napok, ünnepi szokások a paraszti élet rendjében. A jeles napok, ünnepi szokások fogalma, szerepe, általános jellemzői. Előkészületek (advent, nagyböjt), munkatilalmak, jellegzetes ételek, népviselet, köszöntő és színjátékszerű szokások.	A jeles napok, ünnepi szokások jelentőségének, közösséget megtartó szerepének, valamint az ünnepi előkészületek fontosságának felismerése a paraszti élet rendjében a konkrét szokások, ünnepek tevékenységeinek megismerése, elsajátítása során különböző (néprajzi) forrásanyagok segítségével, pl. eredeti hangzóanyag meghallgatása, filmek, fotók, ábrák megtekintése a különböző népszokásokról.	*Erkölcstan:* vallási népszokások. *Dráma és tánc:* ismerkedés a táncillemmel, a naptári ünnepekhez kapcsolódó (helyi) népszokásokkal.

Karácsonyi ünnepkör. Advent, az adventhez tartozó jeles napok, szokások (pl. Miklós és Luca napja, Ádám-Éva napja, karácsonyi kántálás, betlehemezés). Karácsony napjától vízkeresztig, pl. névnapköszöntés, regölés, aprószentek napi vesszőzés, szilveszteri, újévi szokások, újévi köszöntők, vízkereszt, háromkirályjárás. Farsang, farsangi szokások. Farsangi ételek, bálok, szokások. Farsangi köszöntők és maszkos alakoskodások. Iskolába toborzó szokások: Balázs- és Gergely-járás**.** Nagyböjt és a húsvéti ünnepkör jeles napjai és szokásai. Nagyböjti játékok, virágvasárnapi kiszehajtás és villőzés, a nagyhét jeles napjai. Húsvéti szokások, pl. húsvétvasárnapi zöldágjárás, húsvéti	Az ünnepi szokások jellemzőinek megkülönböztetése a hétköznapok rendjétől. A legfontosabb állandó és változó időpontú ünnepek felismerése. A különböző jeles napokhoz, ünnepi szokásokhoz kapcsolódó – néprajzi és pedagógiai szempontok alapján kiválasztott – köszöntő és színjátékszerű szokások élményszerű, hagyományhű módon történő elsajátítása, eljátszása. A szokás kellékeinek elkészítése. A kalendáriumi szokásokhoz kapcsolódó tevékenységek végzése: termés- (pl. lucabúza ültetés), férj- (pl. András napi böjtölés), időjárásjóslás (pl. hagymakalendárium); jeles napok, ünnepi szokások tárgyai (pl. hímestojás készítése). Régi fényképek gyűjtése, rajzok készítése kalendáriumi szokásokról, társas munkákról, közösségi alkalmakról. Szóbeli, írásbeli élménybeszámolók hagyományos és új (helyi) közösségi, ünnepi alkalmakról. Annak felismerése, hogyan igyekezett a hagyományos faluközösségben harmonikus kapcsolat kialakítására az ember a természettel, a faluközösség tagjaival; hogyan igazította a gazdasági munkákat az évszakok váltakozásához.	*Ének-zene:* a magyar népzene régi rétegű és új stílusú népdalai, a népi tánczene. *Mozgóképkultúra és médiaismeret:* Részletek népszerű játékfilmből. (Pl. Jókai Mór–Várkonyi Zoltán: Egy magyar nábob – pünkösdikirály-választás.)

locsolkodás, hímestojás készítés, fehérvasárnapi komatálküldés. Májusfaállítás, pünkösd, pünkösdi szokások. Pünkösdikirály-választás, pünkösdölés, pünkösdikirályné-járás. A nyári napforduló ünnepe. Szent Iván napi szokások, énekek. Gazdasági ünnepek, társas munkák. Az őszi jeles napokhoz, munkaalkalmakhoz kapcsolódó szokások (pl. szüret, fonó, fonóbeli játékok, tollfosztó, kukoricafosztó), közösségi alkalmak (pl. vásár, pásztorünnepek). Az emberi élet fordulói. A gyermek születése – hiedelmek és szokások. Keresztelő. Gyermekkor, leány-, legényélet. A lakodalom néhány jellegzetessége.	A természetismeret, az időjárási megfigyelések, a népi időjárás jóslások szerepének felismerése a gazdasági évben. Az emberi élet fordulóihoz kapcsolódó szokások néhány jellegzetességének összehasonlítása a mai korral, pl. olvasmányok, olvasmányrészletek segítségével. Annak tudatosulása, hogyan segítette a hagyományos faluközösség az egyént az emberi élet fordulóinál. Egy-egy megismert népszokás tájegységhez, etnikai csoporthoz történő kötése.	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ünnep, jeles nap, böjt, advent, karácsonyi ünnepkör, karácsonyi kántálás, betlehemezés, bölcsőske, regölés, névnapi köszöntés, aprószentek napi vesszőzés, újévi köszöntők, háromkirályjárás, farsangi köszöntők, iskolába toborzó szokások, böjti játékok, kiszehajtás, villőzés, húsvét, zöldágjárás, komatálküldés, májusfaállítás, pünkösdölés, pünkösdi királynéjárás, nyári és téli napforduló, társasmunka, kaláka, aratás, szüret, fonó, tollfosztó, kukoricafosztó, vásár, pásztorünnep, keresztelő, leány-, legényélet, lakodalom.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	**Magyarok a történelmi és a mai Magyarország területén. Néprajzi tájak, tájegységek és etnikai csoportok hon- és népismereti, néprajzi jellemzői a Kárpát-medencében és Moldvában. A hazánkban élő nemzetiségek és etnikai kisebbség**	**Órakeret 5 óra + 1 óra**
Előzetes tudás	Hon- és népismeret előző témái.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A magyar néphagyomány sokszínűségének és közös vonásainak megismerése a tájegységek, etnikai csoportok hon- és népismereti, néprajzi jellemzőinek bemutatásával. A saját közösség megismerése által az identitástudat, a kötődések erősítése. A földrajzi környezet, a történeti és a gazdasági tényezők hatásának felismerése a néphagyományok alakulására, konkrét táji példákon keresztül.	

Ismeretek	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A magyar nyelvterület néprajzi tájai, tájegységei, etnikai csoportjai, a határainkon túl élő magyarok. – Dunántúl; – Észak- Magyarország; – Alföld; – valamint a nagytájakhoz tartozó határon túli tájak (pl. Burgenland, Muravidék, Zoboralja, Mátyusföld, Bácska, Bánát, Kárpátalja) – Erdély és Moldva.	A határon túli magyarok lakta területek, illetve a magyar nyelvterület nagy néprajzi tájának azonosítása térképen. A magyar nyelvterületen élő etnikai csoportok (pl. palóc, matyó, kun, székely) megnevezése. A Magyarországon élő nemzeti kisebbségek (pl. német, szlovák, szerb, horvát, szlovén, román, roma) megnevezése. A természeti adottságok, éghajlati viszonyok életmódra, népi építészetre gyakorolt hatásának felismerése.	*Természetismeret:* A Kárpát-medence és hazánk nagytájai. A népi kultúra értékei, népszokások. A kulturális élet földrajzi alapjai (nyelvek, vallások). A magyarsághoz kötődő világörökségi helyszínek. Nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek. *Vizuális kultúra:* lakóhelyhez közeli néprajzi tájegység építészeti

Jellegzetes hon- és népismereti, néprajzi jellemzőik. Példák az anyagi kultúra és a folklór köréből. Magyarországon élő nemzeti kisebbségek.	Képek gyűjtése a megismert tájakra jellemző viseletekről, népi építészetről, népművészetről, hagyományokról. Tájékozódás a nagy tájegységek területéhez köthető világörökségekről, magyar szellemi kulturális örökségekről, nemzeti parkokról.	jellegzetességei, viselete és kézműves tevékenységei.
Szülőföld. A természeti környezet meghatározó szerepe, hatása a gazdálkodásra, a településszerkezetre, az építkezés módjára. A táj jellegzetes népviselete, kézműipari tevékenysége. Népszokások, népdalok, a népköltészet fennmaradt alkotásai (mesék, mondák). ***<u>A helyi 1 többletóra témája</u>*** Roma mesék, mondák gyűjtése.	A tanuló saját szülőföldjének megismerése meglévő helytörténeti irodalom feldolgozásával, gyűjtésekkel. A kistáj beillesztése a korábban megismert megfelelő nagytájba. (Nagyvárosok iskoláinak tanulói választhatják a városhoz közeli táj feldolgozását.) Helyi kutatások igénybevétele a történeti múlt feltárásához. Önálló gyűjtőtevékenység alkalmazása az ismeretszerzés folyamatában. A természeti környezet befolyásoló hatásának felismerése a mesterséges környezet kialakításában.	*Természetismeret:* A földrajzi tér: közvetlen környezet, lakóhely, környező táj, haza. *Vizuális kultúra:* lakóhelyhez közeli néprajzi tájegység építészeti jellegzetességei, viselete és kézműves tevékenységei. *Magyar nyelv és irodalom:* népdalok, népmesék, mondák.

	Megismert helyi népszokások, népdalok, mesék, mondák közösség előtti bemutatása.	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Etnikai csoport, nemzeti kisebbség, néprajzi táj, határainkon túl élő magyarok, a nemzeti összetartozás napja.	

A fejlesztés várt eredményei az évfolyam végén	A tanulók megismerik lakóhelyük, szülőföldjük természeti adottságait, hagyományos gazdasági tevékenységeit, néprajzi jellemzőit, történetének nevezetesebb eseményeit, jeles személyeit. A tanulási folyamatban kialakul az egyéni, családi, közösségi, nemzeti azonosságtudatuk. Általános képet kapnak a hagyományos gazdálkodó életmód fontosabb területeiről, a család felépítéséről, a családon belüli munkamegosztásról. A megszerzett ismeretek birtokában képesek lesznek értelmezni a más tantárgyakban felmerülő népismereti tartalmakat. Felfedezik a jeles napok, ünnepi szokások, az emberi élet fordulóihoz kapcsolódó népszokások, valamint a társas munkák, közösségi alkalmak hagyományainak jelentőségét, közösségmegtartó szerepüket a paraszti élet rendjében. Élményszerűen, hagyományhű módon elsajátítják egy-egy jeles nap, ünnepkör köszöntő vagy színjátékszerű szokását, valamint a társas munkák, közösségi alkalmak népszokásait és a hozzájuk kapcsolódó tevékenységeket. Megismerik a magyar nyelvterület földrajzi-néprajzi tájainak, tájegységeinek hon- és népismereti, néprajzi jellemzőit. Világossá válik a tanulók számára, hogyan függ össze egy táj természeti adottsága a gazdasági tevékenységekkel, a népi építészettel, hogyan élt harmonikus kapcsolatban az ember a természettel.

6. évfolyam

Tematikai egység	A Magyar Királyság virágkora	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	Mesék, mondák és valós történetek a Hunyadiakról. A nándorfehérvári hősök.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Tudatosul a tanulóban, hogy a királyokat, uralkodókat a történetekben megismert személyes tulajdonságaik és a kor kihívásaira adott (a társadalom életére hatást gyakorolt) válaszaik eredményessége, illetve önfeláldozó magatartásuk alapján őrzi meg a történelmi emlékezet. Látja a törökellenes harcok hősiességének máig ható példáját. Felismeri az összefogás jelentőségét egy függetlenségéért küzdő nép életében. Látja a történelmi személyiség szerepét, jelentőségét, képes személyek, csoportok tetteinek megindokolására, valamint történetek mesei és valóságos elemeinek megkülönbözetésére. Megérti és értelmezi a képi és írásos források szövegét.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A királyi hatalom megerősítése I. Károly idején. <u>* Dávid király.</u> Nagy Lajos, a lovagkirály. Főbb törvényei. Egy középkori város: Buda. <u>*Jeruzsálem</u> Hunyadi János törökellenes harcai.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Információk szerzése, rendszerezése és értelmezése szöveges és képi forrásokból. *(Pl. I. Károly politikai és gazdasági intézkedése írásos és képi források felhasználásával.)*	*Magyar nyelv és irodalom:* Népmesék és mondák Mátyás királyról. Arany János: Toldi. *Ének-zene:* Reneszánsz zene Mátyás király udvarából. *Vizuális kultúra:*

A nándorfehérvári diadal. Hunyadi Mátyás uralkodása és reneszánsz udvara. *Uralkodók és államférfiak.* A mohácsi vereség és következményei. Buda eleste.	– Történeti események feldolgozása mai szövegek és rövid korabeli források alapján. *(Pl. a nándor-fehérvári győzelem.)* *Kritikai gondolkodás:* – Lelet és rekonstrukció összevetése. *(Pl. egy vár makettje és romjai.)* *Kommunikáció:* – Tanulói kiselőadások tartása. *(Pl. Élet a középkori Budán.)* – Uralkodók és politikájuk jellemzése. *(Pl. a lovagkirály külső és belső tulajdonságai.)* *Tájékozódás időben és térben:* – Szinkronisztikus vázlat készítése *(pl. a XIV-XV. századi egyetemes és magyar történelmi eseményeiről).*	A gótikus és a reneszánsz stílus építészeti emlékei Magyarországon. A középkori Buda műemlékei. Mátyás visegrádi palotája. A corvinák.
Értelmező kulcsfogalom	Változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték, értelmezés, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, felemelkedés, lesüllyedés, életmód, város, gazdaság, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, törvény, királyság, vallás, kultúra.	
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* aranyforint, nádor, nemes, ősiség és kilenced törvénye, kormányzó, végvár. *Személyek:* I. Károly, I. (Nagy) Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás, I. Szulejmán.	

	Topográfia: Nándorfehérvár, Visegrád, Mohács. *Évszámok:* 1308 (I. Károly), 1456 (Nándorfehérvár), 1458-1490 (Hunyadi Mátyás uralkodása), 1526 (a mohácsi vereség).
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, makett készítés, rejtvények

Tematikai egység	**A világ és Európa a kora újkorban**	**Órakeret 14 óra +1 óra**
Előzetes tudás	Olvasmányok a földrajzi felfedezésekről, elsősorban Kolumbuszról, valamint a felfedezések előtti Amerikáról. Iskolai és iskolán kívüli ismeretek a protestáns vallásokról. Olvasmányok vagy filmélmények a Napkirályról és udvaráról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanulóban tudatosul, hogy az emberi alkotótevékenység, kezdeményezőképesség (tudományos felfedezések és technikai találmányok stb.) a gazdasági fejlődés meghatározó elemei. Felismeri, hogy a felfedezők, újítók töretlen hite, szilárd akarata és kitartása záloga a sikerességnek. Látja, hogy a fejlettebb népek, államok erőfölényük birtokában leigázzák, gyarmatosítják a fejletlenebbeket, valamint, hogy az államok közötti és társadalmon belüli konfliktusok nem egyszer háborúhoz vagy polgárháborúhoz vezetnek, melyek jelentős emberáldozatokkal járnak. Felismeri a földrajzi felfedezések jelentőségét és hatását az európai és amerikai életmódra. Megérti a XVI-XVII. századi vallási megújulás okait és jelentőségét. Képes élményszerű ismeretek szerzésére a kora	

	újkori „fényes udvarokról”, információk gyűjtésére, képi és szöveges források együttes kezelésére, a történelmi és földrajzi atlasz együttes használatára. Párhuzamokat keres megismert történelmi élethelyzetek, események és mai életünk között.	
Témák	**Fejlesztési követelmények**	**Kapcsolódási pontok**
A földrajzi felfedezések okai és céljai. Hódítók és meghódítottak. *Felfedezők, feltalálók.* A felfedezések hatása az európai (és amerikai) életre. A reformáció és a katolikus megújulás. *Történelemformáló eszmék.* Az alkotmányos királyság létrejötte Angliában. A Napkirály udvara. * Saul, Dávid Salamon.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Információk szerzése és rendszerezése tanári elbeszélés, tankönyvi szövegek és képek alapján. *(Pl. a Kolumbusz előtti Európán kívüli világról.)* – Következtetések levonása a feldolgozott információkból. *(Pl. a reformáció fő tanításai egy Luther-szövegrészlet alapján.)* – Írásos vagy rajzos vázlat elemzése. *(Pl. a királyi önkényuralom és az alkotmányos királyság jellemzői.)* *Kritikai gondolkodás:* – Különbségek azonosítása egy-egy történelmi jelenség kapcsán *(pl. a felfedezések okai és céljai)* *Kommunikáció:*	*Vizuális kultúra:* A protestáns templomok külső-belső arculata. A barokk stílus jellegzetességei. A versailles-i palota és Szentpétervár. A barokk legnagyobb mesterei. *Ének-zene:* A barokk és a klasszikus zene néhány mestere. *Mozgóképkultúra és médiaismeret:* Részletek népszerű játékfilmekből (*pl. Ridley Scott: A Paradicsom meghódítása; Eric Till: Luther; Mel Gibson: A hazafi*).

A felvilágosodás kora. *Történelemformáló eszmék.* Az észak-amerikai gyarmatok függetlenségi harca. Az Egyesült Államok létrejötte. *Egyezmények, szövetségek.* ***<u>A helyi 1 többletóra témája:</u>*** A reformáció irányzatainak megismerése.	– Beszámolók készítése. *(Pl. egy felfedező útja.)* – Saját vélemény megfogalmazása *(pl. a felvilágosodás jelentőségéről).* – Összehasonlító táblázatok készítése *(pl. a katolikus és protestáns vallások különbségeiről).* *Tájékozódás időben és térben:* – A korszak néhány kiemelt eseményének elhelyezése az időszalagon. – Néhány kiemelt esemény megjelölése kontúrtérképen. *(Pl. a felfedező utak és az első gyarmatok.)*	

Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, értelmezés, jelentőség.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, felemelkedés, lesüllyedés, életmód, város, gazdaság, termelés, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gyarmatosítás, politika, állam, államszervezet, alkotmányos királyság, köztársaság, parlamentarizmus, birodalom, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* újkor, felfedező, gyarmat, manufaktúra, reformáció, protestáns, jezsuita, katolikus megújulás, felvilágosodás, alkotmány.

	Személyek: Kolumbusz, Luther, Kálvin, Cromwell, XIV. Lajos, Rousseau, Washington. *Topográfia:* Amerika, Versailles, London, Szentpétervár. *Évszámok:* 1492 (Kolumbusz), 1517 (Luther fellépése), 1776 (az amerikai Függetlenségi nyilatkozat).
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, makett-, és modellkészítés, rejtvények,

Tematikai egység	**Magyarország a kora újkorban**	**Órakeret 18 óra +2 óra**
Előzetes tudás	Mondák és történetek Hunyadi Jánosról, a török ellenes harcok világáról, az „igazságos” Mátyásról, valamint a mohácsi tragédiáról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hazafiság erősítése a hódítókkal szembeni védekezés, a hősi önfeláldozás példáin keresztül. A tanuló felismeri, hogy az ország közösségeinek széthúzása gyengíti a társadalom védekező képességét a hódítókkal szemben, az összefogás és az egységes fellépés azonban még egy vereség esetén is a behódolás helyett megegyezést eredményezhet. Felismeri a török terjeszkedés megállításának jelentőségét hazánk és Európa szempontjából. Érzékeli, hogy két nagyhatalom közötti helyzetünk fokozott terhet rótt a társadalom minden rétegére. Látja a politikai megosztottság következményeit. Észleli, hogy az egyeduralmi törekvések saját céljával ellentétes hatást válthatnak ki. Képes egymásnak ellentmondó források értékelésére. Igény felkeltése múzeumok, várak felkeresésére határokon innen és túl.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A három részre szakadt ország lakóinak élete. * A zsidó állam kettészakadása Végvári harcok – végvári hősök. A nagy várháborúk éve (1552). *Békék, háborúk, hadviselés.* Reformáció és katolikus megújulás Magyarországon. Az Erdélyi Fejedelemség aranykora Bethlen Gábor idején. Élet a török hódoltságban. *Öltözködés, divat.* Habsburg-ellenes harcok és vallási mozgalmak a XVII. században, a török kiűzése. A Rákóczi-szabadságharc. Az ország újjáépítése, a hódoltsági területek benépesítése. * A fogság után az ország újjáépítése. *Kisebbség, többség, nemzetiségek.*	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Információgyűjtés, rendszerezés a tankönyvből és olvasókönyvekből *(pl. a végvári katonák életéről).* – Életmód-történeti ismeretek gyűjtése. *(Pl. a kor jellegzetes magyar, német és török ruházkodása.)* *Kritikai gondolkodás:* – A három országrész jellegzetességeinek összevetése. – A személyiség szerepe a történelemben: *(Pl. II. Rákóczi Ferenc élete, pályaképe.)* *Kommunikáció:* – Kiselőadás tartása a reformációról és ellenreformációról. *(Pl. kulturális hatásuk elemzése.)* *Tájékozódás időben és térben:* – Történelmi térkép elemzése. *(Pl. információk gyűjtése a három részre szakadt ország térképének segítségével.)*	*Magyar nyelv és irodalom:* Gárdonyi Géza: Egri csillagok; Arany János: Szondi két apródja. *Ének-zene:* Népdalok a török korból, kuruc dalok. A barokk zene. A tárogató. *Vizuális kultúra:* Jelentősebb barokk műemlékek Magyarországon. Az erdélyi építészet jellegzetességei. A török hódoltság műemlékei: mecsetek, minaretek és fürdők. *Mozgóképkultúra és médiaismeret:* Részletek népszerű játékfilmekből. (*Pl. Várkonyi Zoltán: Egri csillagok.*)

A helyi 2 többletóra témája: Etnikai ismeretek: A cigányok első csoportjainak betelepülése hazánkba. Múzeumlátogatás az egri vármúzeumba.		

Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, tény és bizonyíték, értelmezés, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, felemelkedés, lesüllyedés, nemzetiség, népességfogyás, életmód, város, gazdaság, termelés, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államszervezet, rendelet, birodalom, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* végvár, hódoltság, szultán, szpáhi, janicsár, kuruc, labanc, hajdú, úrbér, jobbágyrendelet, zsellér, betelepítés, türelmi rendelet. *Személyek:* Dobó István, Bocskai István, Bethlen Gábor, Zrínyi Miklós, II. Rákóczi Ferenc, Mária Terézia, II. József. *Topográfia:* Pozsony, Bécs, Erdélyi Fejedelemség, Eger, Gyulafehérvár, Debrecen. *Évszámok:* 1541 (Buda török kézen), 1552 (a „nagy várháborúk” éve), 1686 (Buda visszavívása), 1703–1711 (a Rákóczi-szabadságharc), 1740–1780 (Mária Terézia).
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, makett készítés, rejtvények

Tematikai egység	A forradalmak és a polgárosodás kora Európában és Magyarországon	Órakeret 20 óra + 2 óra
Előzetes tudás	Ismeretek olvasmányok és filmek alapján a francia forradalomról és Napóleonról. A gőz szerepe az első ipari forradalomban. Olvasmányok Széchenyiről, a Lánchídról és Kossuthról. Alsó tagozatos olvasmányok az 1848–49-es forradalomról és szabadságharcról.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri, hogy a polgárosodással párhuzamosan az szabadság, egyenlőség, testvériség eszméinek együttese nagy társadalmi mozgósító erővel hat. Látja, hogy a jelentős társadalmi és gazdasági átalakulásoknak egyaránt vannak győztesei és vesztesei, e folyamat vizsgálata feltárhatja a személyes és közösségi sors közötti összefüggéseket. Megérti, hogy az utókor nézőpontjából többnyire az válik történelmi személyiséggé, hőssé vagy mártírrá, aki a személyes érdekei elé a közösség hosszú távú érdekeit helyezi. Látja a középkori államok és a polgári nemzetállamok közti különbségeket. Értékeli a polgári nemzetállammá válás békés és erőszakos útjait. Hazafiságra nevelés a reformkor, a forradalom és a szabadságharc tanításának során. Megismeri és értékeli a korszak nagy történelmi személyiségei példamutató életét és munkásságát. Megismeri a reformkor legjelentősebb eredményeit, és értékeli ezek jelentőségét a korábbi magyarországi és a korabeli európai viszonyok tükrében. Képes a történeti forrásokon túl más tantárgyak ismereteinek, információinak felhasználására, következtetések levonására történelmi térképek segítségével.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok

A francia forradalom és vívmányai. A jakobinus terror. Napóleon felemelkedése és bukása. *Uralkodók és államférfiak.* Az ipari forradalom első feltalálói és találmányai. *Közlekedés, úthálózat, hírközlés.* Széchenyi István elméleti és gyakorlati munkássága. <u>* Adakozás a Bibliában</u> A reformkori rendi országgyűléseken felmerülő fő kérdések. Kossuth Lajos programja és szerepe a reformkorban. <u>* Próféták.</u> Az 1848-as forradalom.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Ismeretszerzés tanári elbeszélés és vázlatrajz alapján. *(Pl. Széchenyi és Kossuth reformkori tevékenysége.)* – Következtetések levonása rövid közjogi forrásrészletekből. *(Pl. az Emberi és polgári jogok nyilatkozatából.)* *Kritikai gondolkodás:* – Változások és hatásaik nyomon követése. *(Pl. a szabadságharc bukásának következményei.)* – Érvekkel alátámasztott vélemény megfogalmazása. *(Pl. Robespierre zsarnok vagy forradalmár?)* *Kommunikáció:* – Tanulói kiselőadás történelmi személyiség életéről. *(Pl. Wesselényiről és Kölcseyről.)* *Tájékozódás időben és térben:* Jelentős események egymásra hatásának vizsgálata. *(Pl. a forradalom és a pozsonyi rendi országgyűlés történései.)*	*Magyar nyelv és irodalom:* Csokonai, Kölcsey, Vörösmarty és Petőfi versei; Jókai Mór: A kőszívű ember fiai. *Természetismeret:* Az iparfejlődés környezeti hatásai. *Ének-zene:* Marseillaise, a nagy romantika mesterei. Erkel: Himnusz; Egressy Béni: Szózat; 1848-as dalok. *Vizuális kultúra:* A kort bemutató történeti festmények. *Mozgóképkultúra és médiaismeret:* Részletek népszerű játékfilmekből *(pl. Andrzej Wajda: Danton; Bereményi Géza: A Hídember).*

A szabadságharc fontosabb csatái és jeles szereplői. ***<u>A helyi 2 többletóra témája:</u>*** A reformkor nagyjai: Kossuth Lajos és Szemere Bertalan megyénk szülöttei. A szabadságharc csatái, térképismeret gyakorlása.		

Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, értelmezés, jelentőség, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, forradalom, felemelkedés, lesüllyedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, gazdaság, termelés, erőforrás, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, királyság, köztársaság, államszervezet, hatalmi ág, parlamentarizmus, közigazgatás, nemzet, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* népfelség elve, jakobinus, polgári nemzet, ipari forradalom, tőkés, bérmunkás, kapitalizmus, rendi országgyűlés, alsótábla, felsőtábla, reformkor, közteherviselés, cenzúra, sajtószabadság, választójog, felelős kormány, jobbágyfelszabadítás, honvédség, trónfosztás, nemzetiségi törvény. *Személyek:* XVI. Lajos, Robespierre, Napóleon, Watt, Széchenyi István, Kölcsey Ferenc, Wesselényi Miklós, Kossuth Lajos, Deák Ferenc, Petőfi Sándor, Batthyány Lajos, Jellasics, Görgei Artúr, Bem József. *Topográfia:* Párizs, Waterloo, Debrecen, Isaszeg, Buda, Világos, Arad.

	Évszámok: 1789 (a francia forradalom kezdete), 1815 (a waterlooi csata), 1830 (a Hitel megjelenése, a reformkor kezdete), 1832–1836 (reformországgyűlés), 1848. március 15. (forradalom Pest-Budán), 1849. április 14. (a Függetlenségi nyilatkozat), 1849. október 6. (az aradi vértanúk és Batthyány Lajos kivégzése).
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, vita, makett készítés, rejtvények
A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	Az egyetemes emberi értékek elfogadása ókori, középkori és kora újkori egyetemes és magyar kultúrkincs élményszerű megismerésével. A család-hoz, a lakóhelyhez, a nemzethez való tartozás élményének személyes megélése. A történelmet formáló, alapvető folyamatok, összefüggések felismerése (pl. a munka értékteremtő ereje) és egyszerű, átélhető erkölcsi tanulságok azonosítása. Az előző korokban élt emberek, közösségek élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak felidézése. A tanuló ismerje fel, hogy a múltban való tájékozódást segítik a kulcs-fogalmak és fogalmak, amelyek fejlesztik a történelmi tájékozódás és gondolkodás kialakulását. Ismerje fel, hogy az utókor a nagy történelmi személyiségek, nemzeti hősök cselekedeteit a közösségek érdekében végzett tevékenységek szempontjából értékeli. Tudja, hogy az egyes népeket főleg vallásuk és kultúrájuk, életmódjuk alapján tudjuk megkülönböztetni. Ismerje fel, hogy a vallási előírások, valamint az államok által megfogal-mazott szabályok döntő mértékben befolyásolhatják a társadalmi viszonyokat és a mindennapokat.

	Tudja, hogy a történelmi jelenségeket, folyamatokat társadalmi, gazdasági tényezők együttesen befolyásolják. Tudja, hogy az emberi munka nyomán elinduló termelés biztosítja az emberi közösségek létfenntartását. Ismerje fel a társadalmi munkamegosztás jelentőségét, amely az áru-termelés és pénzgazdálkodás, illetve a városiasodás kialakulásához vezet. Tudja, hogy a társadalmakban eltérő jogokkal rendelkező és eltérő vagyoni helyzetű emberek alkotnak rétegeket, csoportokat. Tudja, hogy az eredettörténetek, a közös szokások és mondák erősítik a közösség összetartozását, egyben a nemzeti öntudat kialakulásának alapjául szolgálnak. Tudja, hogy a társadalmi, gazdasági, politikai és vallási küzdelmek számos esetben összekapcsolódnak. Ismerje fel ezeket egy-egy történelmi probléma, vagy korszak feldolgozása során. Legyen képes különbséget tenni a történelem különböző típusú forrásai között,és legyen képes a korszakra jellemző képeket, tárgyakat, épületeket felismerni. Legyen képes a történetek a feldolgozásánál a tér- és időbeliség azonosítására, a szereplők csoportosítására fő- és mellékszereplőkre, illetve a valós és fiktív elemek megkülönböztetésére. Ismerje a híres történelmi személyiségek jellemzéséhez szükséges kulcsszavakat, cselekedeteket. Legyen képes a tanuló történelmi ismeretet meríteni hallott és olvasott szövegekből, különböző médiumok anyagából. Legyen képes emberi magatartásformák értelmezésre, információk rendezésére és értelmezésére, vizuális vázlatok készítésére.

	Legyen képes információt gyűjteni adott témához könyvtárban és múzeumban; olvasmányairól készítsen lényeget kiemelő jegyzetet. Képes legyen szóbeli beszámolót készíteni önálló gyűjtőmunkával szerzett ismereteiről, és kiselőadást tartani. Ismerje az időszámítás alapelemeit (korszak, évszázad, évezred) tudjon ez alapján kronológiai számításokat végezni. Ismerje néhány kiemelkedő esemény időpontját. Legyen képes egyszerű térképeket másolni, alaprajzot készíteni. Legyen képes helyeket megkeresni, megmutatni térképen, néhány kiemelt jelenség topográfiai helyét megjelölni vaktérképen, valamint távolságot becsülni és számítani történelmi térképen. Legyen képes saját vélemény megfogalmazása mellett mások véleményének figyelembe vételére.

7–8. évfolyam

Az alapfokú oktatást záró két osztály *történelemtanításában* már lehetőség van a múltat a korábbinál összetettebben, teljesebben, az általánosítás magasabb szintjét megragadva, sokoldalúbb összefüggésekbe ágyazva bemutatni. Az ebben a képzési szakaszban belépő *társadalmi és állampolgári ismeretek* a történelemmel együtt a korábbiaknál nagyobb lehetőséget kínálnak az állampolgárságra, demokráciára nevelésre. A nemzeti azonosságtudatra és a hazafiságra nevelés követelménye pedig Trianon utáni történelmünkben a határon túli magyarság sorsát nemzetünk múltjának és jelenének részeként kívánja tárgyalni. Fontos az európai integráció és a globalizáció folyamatának összeegyeztetése az egészséges nemzeti azonosságtudat kialakításával és ápolásával. A kulcskompetenciák közül a szociális és állampolgári kompetencia készíti elő tanulóinkat a közügyekben való részvételre. Ez elsősorban a társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek keretében valósul meg. Tárgyunkon keresztül is elérendő fontos cél a hatékony, önálló tanulás és a történelmi ismeretek önálló elsajátítása képességének mind magasabb szintre emelése is.

A 7–8. évfolyamon a tanulók már elvont fogalmi gondolkodásra is képessé válnak. Az alsóbb évfolyamokra jellemző, a múltat megjelenítő történettanításnál ez már jobban közelít a történelemelemzés irányába. Mindez nem jelenti azonban azt, hogy a képszerűség elvét és igényét teljességgel sutba dobjuk, de mindenképpen törekednünk kell arra, hogy a tanulókkal a történelem elemzésének alapvető módszereit elsajátíttassuk. A két osztály anyaga az elmúlt másfél évszázad történelmét dolgozza fel. A társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretekkel együtt egyrészt felkészíti tanítványainkat arra, hogy megértsék saját korukat, másrészt, hogy a jelenben felmerülő kérdésekre főként a közelmúlt történelmében keressenek és kapjanak válaszokat. Legalább ennyire fontos azonban az is, hogy a demokrácia értékeinek bemutatásával felkészítsük őket a felelős állampolgári létre és a demokratikus közéletben való tudatos részvételre.

A társadalmi és állampolgári ismeretek – mint szocializációs hatású témaköröket átfogó tartalmi terület – természetes módon kapcsolódik a NAT-ban megfogalmazott valamennyi általános fejlesztési feladathoz. Ez a lehetősége abból fakad, hogy a jelenben való eligazodásra igyekszik felkészíteni a tanulókat. Olyan tartalmakat visz be az oktatásba, amelyek a hétköznapokban közvetlenül hasznosítható tudást eredményeznek. Olyan készségek fejlesztését célozza, amelyek – miként az összes kulcskompetencia – széles körben hasznosíthatók az iskolán kívüli életben is. A témakörök feldolgozása hozzájárul a *szociális és állampolgári*, valamint a *kezdeményezőkészség és vállalkozási kompetencia* fejlesztéséhez. Az

általános nevelési célok közül jelentős mértékben segíti az állampolgárságra és demokráciára való nevelést, a másokért való felelősségvállalás és az önkéntesség gondolatának elmélyülését a tanulókban, a gazdasági és a pénzügyi nevelést, valamint kisebb mértékben a pályaorientációt is.

Az általános iskola utolsó évfolyamán megjelenő *társadalmi és állampolgári ismeretek* témakörei a társadalomtudományi oktatás lezárását jelentik az iskolatípuson belül. A témakörök a történelmi tudásra építve foglalják össze, és a diákok saját életére vonatkoztatják a korábban megismert társadalmi, gazdasági és politikai fogalmakat, illetve viszonyrendszereket. E témák feldolgozása ugyanakkor előkészítés is a továbblépésre, hiszen ez az év fordulópontot jelent a tanulók többségének életében. 14 éves kortól felgyorsul a szocializáció. Egyre fontosabbá válik az állampolgári jogok és kötelességek ismerete, valamint tudatos gyakorlása, a gazdaság működésének átlátása, a vállalkozói szemlélet kialakulása, valamint a bonyolult társadalmi viszonyok reális értelmezése. A fiatalok egyre aktívabb önálló fogyasztókká válnak, ezért fontos, hogy e téren is a tudatosság jellemezze döntéseiket. A tantervben szereplő jelenismereti témakörök elő kívánják segíteni a fiatalok társadalmi beilleszkedését, egyéni érvényesülésülését és közösségi felelősségvállalását. Olyan képességek megerősödését kívánják támogatni, amelyek birtokában a tanulók el tudnak igazodni számukra ismeretlen helyzetekben, megoldásokat tudnak keresni azokra a problémákra, amelyekkel szembesülnek, képesek a lehetőségeik mérlegelésére, dönteni tudnak, valamint az általános emberi és polgári normáknak megfelelő módon viselkednek.

Ebben az életszakaszban lesznek a tanulók között olyanok, akik közvetlenül vagy tanulási irányuk megválasztásával elindulnak a munka világa felé. Számukra külön is fontos lehet mindaz, amivel e témakörök feldolgozása hozzá tud járulni a pályaválasztásról, valamint a gazdasági és a pénzügyi kérdésekről való reális gondolkodás megalapozásához.

A XX. századi történelem, de a társadalmi és állampolgári ismeretek témakörei is számos izgalmas lehetőséget kínálnak a *médiamodul* egységeinek beépítésére. Ezek az egységek a tanulási folyamat bármely pontján tetszés szerint elhelyezhetők, ahol támogatják az adott korszak jobb megértését – hozzájárulva egyúttal a médiaismeret sajátos fejlesztési céljainak a megvalósulásához is.

7. évfolyam

Tematikai egység	A nemzetállamok kora és a gazdasági élet új jelenségei	Órakeret 8 óra + 1 óra
Előzetes tudás	Jelentős események és történelmi személyiségek felidézése a középkori és az újkori Európa történetéből. Amerika felfedezése, a felfedezők élete. Találmányok, ipari fejlődés. Az 1848–1849-es magyar forradalom és szabadságharc eseményei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri a nemzeti öntudatra és a hazafiságra nevelés megjelenésének jellemzőit, a nemzetépítést mint a közösségteremtés új formáját. Tudatosul benne a nemzetállamiság társadalmi összetartó ereje. Képes a középkor és az újkor egy-egy részterületének összehasonlítására, a XIX. századi Európa és Észak-Amerika történelme közös vonásainak egybevetésére. Felismeri, hogy a középkori és az újkori vezető államok közül néhány a XIX. században és ma is vezető szerepet tölt be a politikai és gazdasági életben. Megismeri és képes mérlegelni a tudományos és technikai fejlődés pozitív és negatív oldalát egyaránt. Megérti és értelmezi a változások lényegét, képes saját vélemény kifejtésére, önálló kutatómunkával történő alátámasztására. Képes az egyes események nyomon követésére és értelmezésére térképen, bizonyos tények, adatok felkutatásával.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Az egységes Németország létrejötte.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Információk gyűjtése lexikonokból, az internetről vagy könyvtári kutatással. *(Pl. a*	*Vizuális kultúra*: A XIX-XX. század fordulójának stílusirányzatai.

Polgárháború az Amerikai Egyesült Államokban. Az ipari forradalom második szakaszának feltalálói és találmányai. *Felfedezők, feltalálók.* Szövetségi rendszerek és katonai tömbök kialakulása. ***<u>A helyi 1 többletóra témája:</u>*** Az időben és térben való tájékozódás gyakorlása.	*közlekedés fejlődése a lovas kocsitól az autóig.)* *Kritikai gondolkodás:* – Magyarázat az egységes államok kialakulásának történelmi okaira. *(Pl. az Egyesült Államok megszületése.)* *Kommunikáció*: – Beszámoló készítése valamilyen témáról. *(Pl. a korszak magyar tudósai, feltalálói.*) *Tájékozódás időben és térben:* – A tanult földrajzi helyeknek térképen történő megkeresése. – Vaktérkép *(pl. a központi hatalmak és az antant országok berajzolásához)*.	*Ének-zene:* Liszt Ferenc zenéje. A kort idéző híres operarészletek. *Fizika*: Korabeli felfedezések, újítások, találmányok *(pl. autó, izzó, telefon)*. Ezek működésének elvei.

Értelmező kulcsfogalom	Változás és folyamatosság, ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, nemzet, nemzetiség, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, életmód, gazdaság, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ágak, egyeduralom, önkényuralom, királyság, császárság, köztársaság, parlamentarizmus, demokrácia, közigazgatás, birodalom.

Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* polgárháború, nemzetállam, szabad verseny, monopólium, szociáldemokrácia, tömegkultúra. *Személyek:* I. Vilmos császár, Bismarck, Lincoln, Edison, Marx. *Topográfia:* Olaszország, Németország, Egyesült Államok. *Évszámok:* 1859 (csata Solferinónál), 1861-1865 (polgárháború az Egyesült Államokban), 1870 (az olasz egység létrejötte), 1871 (a Német Császárság létrejötte).
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, vita, makett készítés, rejtvények

Tematikai egység	**Önkényuralom és kiegyezés. A dualizmus kora Magyarországon**	**Órakeret 12 óra+ 1 óra**
Előzetes tudás	A forradalom és a szabadságharc történetének ismerete. A magyar polgári átalakulás elhelyezése időben és térben, a XIX. századi Európa viszonyai közepette. Iskolai megemlékezések: az aradi vértanúk emléknapja.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri az uralkodói önkényt, és tudatosulnak benne a zsarnoki intézkedések hátrányai. A nemzetek közötti szembenállás feloldásaként felismeri és elfogadja a kölcsönös engedményeken alapuló megegyezés (kiegyezés) jelentőségét. Megismeri és megbecsüli a békés ország építő munka eredményeit, értékeit. Megismeri a magyar történelem főbb csomópontjait, kiemelkedő gazdasági és társadalmi folyamatait, fontosabb történéseit a XIX. század második feléből. Megérti, hogy az adott lehetőségek minél teljesebb körű kihasználása európai összehasonlításban is jelentős előrelépést hozott. Képes elemezni a korszak	

	eredményeit, összehasonlítva a korábbi magyarországi fejlődés ütemével, illetve a korabeli európai viszonyokkal. Értékelése egy-egy jeles politikus, személyiség munkásságát.

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Magyarország az önkényuralom éveiben. A kiegyezés; Deák Ferenc szerepe létrejöttében. Az új dualista állam. *Államférfiak. Egyezmények, szövetségek.* Magyarország gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődése. *Népek egymásra hatása, együttélése.* Budapest világváros. *Urbanizáció.* Az Osztrák-Magyar Monarchia együtt élő népei. A nemzetiségek helyzete. * Zsidók és más népek kapcsolata. *Kisebbség, többség, nemzetiségek.*	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Az adatok oszlop- és kördiagramokban történő feldolgozása.*(Pl. a korszak gazdasági fejlődésének jellemzői.)* – Ismeretszerzés írásos és képi forrásokból. *(Pl. tájékozódás Budapest XIX. századi történelmi emlékeiről.)* *Kritikai gondolkodás:* – Érvek és ellenérvek gyűjtése a kiegyezésről. (*Pl. vita arról, hogy ez a lépés az ország megmentésének vagy elárulásának tekinthető-e.*) – Beszámoló a millenniumi eseményekről a kor fény- és árnyoldalait is bemutatva. *Kommunikáció:* – A dualista rendszer államszerkezeti ábrájának elkészítése, és magyarázata.	*Magyar nyelv és irodalom*: Arany János: A walesi bárdok; Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk. *Vizuális kultúra:* A magyar történeti festészet példái. A századforduló magyar építészeti emlékei és legismertebb festői (*Pl. Rippl-Rónai József, Csontváry Kosztka Tivadar*). *Technika, életvitel és gyakorlat:* A családok eltérő helyzete, életszínvonala a XIX. század végén.

A millenniumi ünnepségek. Hazánk a XX. század elején. ***<u>A helyi 1 többletóra témája:</u>*** Etnikai ismeret: A cigányság helyzete, életmódja a XIX. század végén	– A kiegyezésben főszerepet játszó személyiség portréjának bemutatása *(pl. Deák Ferenc, Eötvös József, Ferenc József).* *Tájékozódás térben és időben:* – Földrajzi, néprajzi *(pl. honismereti)* és történelmi térképek összevetése. – Budapest fejlődésének nyomon követése *(pl. korabeli és mai térképek alapján).*	

Értelmező kulcsfogalom	Változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, jelentőség.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrások, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, önkényuralom, hatalmi ág, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, vallás.
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* passzív ellenállás, kiegyezés, közös ügyek, dualizmus, millennium, agrárország, emigráció, amnesztia. *Személyek:* Deák Ferenc, I. Ferenc József, gróf Andrássy Gyula, báró Eötvös József, Kandó Kálmán, Bánki Donát. *Topográfia:* Osztrák-Magyar Monarchia, Budapest. *Évszámok:* 1867 (a kiegyezés), 1896 (a millenniumi ünnepségek).

Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, makett készítés, rejtvények

Tematikai egység	**A nagyhatalmak versengése és az első világháború**	**Órakeret 8 óra + 1 óra**
Előzetes tudás	A XIX. századról szóló olvasmányok, filmek, képek. A nemzetállamok kialakulása Európában, mely folyamat konfliktusokhoz vezet.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri az emberi élet értékeit kiélezett történelmi helyzetben, elutasítja a háború pusztításait, megérteti, elfogadja, sőt feladatának érzi a hősi halottak emlékének ápolását, felismeri a békés életviszonyok jelentőségét. Megismeri az első világháborúhoz vezető történelmi folyamatokat, benne a szövetségkötéseket. A téma hazai vonatkozásaihoz ismereteket merít önálló gyűjtő- és kutatómunkával. Képes önállóan tájékozódni, a katonai eseményeket nyomon követni a térképen. Tudatosul benne, hogy Európa történelmének addigi legvéresebb időszaka az első világháború volt.	

Témák	**Fejlesztési követelmények**	**Kapcsolódási pontok**
A gyarmatbirodalmak kialakulása. Élet a gyarmatokon. Az első világháború kirobbanása.	*Ismeretszerzés, tanulás:*	*Földrajz*: Európa, és benne a Balkán helye a mai földrajzi térképeken.

Tömegek és gépek háborúja. *Békék, háborúk, hadviselés.* Magyarok az első világháborúban. *Egyház és a háború kapcsolata. A háború következményei Oroszországban, Lenin és a bolsevikok hatalomra kerülése. Az Egyesült Államok belépése és az antant győzelme a világháborúban. *Történelemformáló eszmék.* ***A helyi 1 többletóra témája:*** Szövetségek, frontvonalak. Topográfiai ismeretek gyakorlása.	Jegyzetek készítése Európa nagyhatalmainak vezetőiről. *(Pl. II. Vilmos, Ferenc József, II. Miklós).* – Ismeretszerzés a XIX. század végi nagyhatalmakról az internetről. *Kritikai gondolkodás:* – Érvek gyűjtése *(pl. a háború törvényszerű kitörése, illetve annak elkerülhetősége mellett).* *Kommunikáció:* – Grafikonok, táblázatok elemzése, készítése az első világháború legfontosabb adatairól. – Vita. *(Pl. A politikusok szerepe és felelőssége az első világháború kirobbantásában.)* *Tájékozódás térben és időben*: – A történelmi tér időbeli változásai. *(Pl. a határok újrarajzolása a háború után)*	*Ének-zene*: Katonanóták archív felvételekről. *Vizuális kultúra:* Korabeli fotók, albumok; részletek a Magyar évszázadok című tévésorozatból. *Mozgóképkultúra és médiaismeret*: Játékfilmek részletei (*Pl. Jean Renoir: A nagy ábránd; Stanley Kubrick: A dicsőség ösvényei; Delbert Mann: Nyugaton a helyzet változatlan stb.*) *Informatika*: Adatok gyűjtése történelmi eseményekről és személyekről az interneten.

	– Vaktérképek készítése. *(Pl. frontvonalak berajzolása.)* – Az események ábrázolása időszalagon.	
Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, jelentőség, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági teljesítmény, politika, állam, államforma, államszervezet, birodalom, szuverenitás, háború, hadsereg.	
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* villámháború, állásháború/állóháború, bolsevik, szovjet, hátország, kétfrontos háború. *Személyek:* II. Vilmos, Lenin, Wilson, II. Miklós. *Topográfia:* Szerbia, Szarajevó, Pétervár, Oroszország. *Évszámok:* 1914. július 28. (a világháború kirobbanása), 1914-1918 (az első világháború), 1917 (az oroszországi forradalom és a bolsevik hatalomátvétel).	
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai makett készítés, rejtvények	

Tematikai egység	Európa és a világ a két háború között	Órakeret 11 óra + 1 óra
Előzetes tudás	A XIX. század nagyhatalmainak ellentétei, a gyarmatosítás alakulása az előző évfolyam tanulmányai alapján. Az első világháború nagy csatái, új fegyverei, és a világégés következményei.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri, hogy a háborút lezáró békéket kizárólag a győztesek érdekeinek megfelelően kötik meg. Felismeri a háború és a válságok következményeként a szélsőséges politikai erők befolyásának növekedésének és hatalomra jutásának veszélyeit, azonosítja a modern diktatórikus rendszerek jellemzőit, és elítéli azokat. Megismeri a háború utáni rendezést és következményeit. Képes nyomon követni térképen a területi változásokat. Megérti a történelmi összefüggéseket, egyszerűbb háborús forrásokat képes elemezni. Felismeri, hogy a két világháború közötti időszak a demokráciák és diktatúrák közti vetélkedés jegyében telt el.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A Párizs környéki békék. Európa új arca. A kommunista diktatúra a Szovjetunióban Sztálin, a diktátor. A GULAG rendszere. <u>* Sztálin és az egyház.</u> *Birodalmak.* A gazdasági világválság az Egyesült Államokban és Európában.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Ismeretek szerzése a békekötés dokumentumaiból *(pl. új országhatárok).* – Statisztikák összevetése *(pl. az európai nagyhatalmak és gyarmataik területük, népességük, ásványkincseik alapján)*. *Kritikai gondolkodás:* – Feltevések megfogalmazása a számunkra igazságtalan békéről.	*Földrajz:* Kelet- és Közép-Európa térképe. *Vizuális kultúra:* Dokumentum- és játékfilmek, fotók, albumok. Játékfilmek *(pl. Chaplin: Modern idők, A diktátor)*, rajzfilmek *(pl. Miki egér),* Walt Disney stúdiója (*pl. Hófehérke és a hét törpe*).

Nemzetiszocializmus Németországban, Hitler a diktátor. <u>* Hitler és az egyház.</u> A náci terjeszkedés kezdetei Európában. ***<u>A helyi 1 többletóra témája:</u>*** A gazdasági világválság következményei. Adatok, táblázatok, összefüggések gyakorlása.	– Az első világháború utáni békék történelmi következményei, és az abból eredő újabb konfliktusok felismerése. – Többféleképpen értelmezhető szövegek és képi dokumentumok elemzése. *Kommunikáció:* – A gazdasági világválság magyarázata, összehasonlítása napjaink gazdasági folyamataival. – Diagramok készítése *(pl. termelési és munkanélküliségi adatokból).* *Tájékozódás térben és időben:* – Az események és az évszámok elhelyezése a térképen.	Építészek (*pl. W. Gropius, F. L. Wright, Le Corbusier*), szobrászok (pl. *H. Moore*) és festők (*pl. H. Matisse, P. Picasso, M. Duchamp, M. Chagall, S. Dali*). *Ének-zene:* Neoklasszicizmus (*pl. Stravinsky: Purcinella*).
Értelmező kulcsfogalom	Változás és folyamatosság, ok és következmény, interpretáció, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, gazdasági válság, politika, állam, államforma, államszervezet, egyeduralom, demokrácia, parlamentarizmus, diktatúra, közigazgatás, birodalom, szuverenitás.	

Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* békediktátum, kommunizmus, GULAG, személyi kultusz, fasizmus, nemzetiszocializmus, kisantant, proletárdiktatúra, tőzsde, részvény, gazdasági válság. *Személyek:* Clemenceau, Sztálin, Roosevelt, Mussolini, Hitler. *Topográfia:* Szovjetunió, New York. *Évszámok:* 1918. november 11. (az első világháború vége), 1922 (a Szovjetunió megalakulása), 1929-1933 (a nagy gazdasági világválság), 1933 (Hitler hatalomra kerülése).
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, makett készítés, rejtvények

Tematikai egység	**Magyarország a két világháború között**	**Órakeret 14 óra**
Előzetes tudás	A dualizmus korának Magyarországa. Korábbi olvasmányok a trianoni békediktátumról és a trianoni Magyarországról. Iskolai megemlékezések: a nemzeti összetartozás napja.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló azonosítja nemzeti önvédelem és az önfeladás közötti különbséget, felismeri a politikai kalandorság jellemzőit és következményeit. Tudatosul benne a trianoni békediktátum és ország csonkítás igazságtalansága, és nemzeti sorstragédiaként éli meg azt. Megérti, hogy egy-egy nemzet érdekérvényesítése legtöbbször egy másik nemzet kárára történik, így a vesztes fél ezt nem egyszer végzetes katasztrófaként éli meg. Az ismeretek, információk, érvek, ellenérvek egymással szembe- és egymás mellé állításával önálló véleményt alkot az adott korszakról. Ezek alapján a korszak és szereplői tevékenységének	

	kiegyensúlyozottan értékeli, elismerve azok eredményeit, de nem elhallgatva bűneit sem. Felismeri, hogy a két háború közötti magyar politikát döntően a trianoni döntésre választ adó revízió határozta meg. Képes térképen bemutatni a Trianont követő területi változásokat, majd a revíziók ideiglenes eredményeit.

Témák	**Fejlesztési követelmények**	**Kapcsolódási pontok**
Az őszirózsás forradalom és a tanácsköztársaság okai, következményei. A trianoni békediktátum, országvesztés és a Horthy-korszak kezdete. A Horthy korszak jellegzetességei. A kultúra, a művelődés a Horthy-korszakban. <u>* Horthy és az egyház.</u> *Gyermekek nevelése, oktatása.* A határon túli magyarság sorsa a két világháború között. A revíziós politika első sikerei.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Információk gyűjtése, grafikonokból, táblázatokból, szöveges forrásokból *(pl. a Magyarországra nehezedő háború utáni terhekről)*. – Korabeli képi információforrások feldolgozása *(pl. plakátok, képeslapok, újságillusztrációk)*. – A kor helyi és lakóhely környéki építészeti emlékeinek felkeresése. *Kritikai gondolkodás:* – Az 1918–1920 közötti folyamatok értelmezése. *Kommunikáció*:	*Természetismeret…* Szent-Györgyi Albert izolálja a C-vitamint. *Ének-zene:* Kodály Zoltán és Bartók Béla zeneszerzői jelentősége. *Vizuális kultúra*: Aba-Novák Vilmos: Hősök kapujának freskói Szegeden, Derkovits Gyula: Dózsa-sorozata.

	– Saját vélemények megfogalmazása történelmi helyzetekről *(pl. a király nélküli Magyar Királyságról)*. – Információk gyűjtése, elemzése, érvek, ellenérvek felsorakoztatása *(pl. a trianoni békediktátummal kapcsolatban)*. *Tájékozódás térben és időben:* A revízió határmódosításainak nyomon követése, térképek és táblázatok segítségével.	

Értelmező kulcsfogalom	Ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, életmód, város, nemzet, nemzetiség.
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* őszirózsás forradalom, tanácsköztársaság, vörösterror, fehérterror, kormányzó, numerus clausus, konszolidáció, revízió, zsidótörvény. *Személyek:* Károlyi Mihály, Kun Béla, Horthy Miklós, Bethlen István, Teleki Pál. *Topográfia:* Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia. *Évszámok:* 1918. október vége (az őszirózsás forradalom), 1919. március (a Magyarországi Tanácsköztársaság kikiáltása), 1920. március (Horthy kormányzóvá választása), 1920. június 4. (Trianon), 1938 (az első bécsi döntés), 1940 (a második bécsi döntés).

Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, makett készítés, rejtvények

Tematikai egység	**A második világháború**	**Órakeret 12 óra + 1 óra**
Előzetes tudás	Az újabb háborúhoz vezető út. Események, társadalmi és kulturális törekvések, gazdasági törések a XX. század első felében. Iskolai megemlékezések: a holokauszt emléknapja.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri a társadalmi kirekesztés különböző formáit, elutasítja az ún. fajelméletet, felismerve annak következményeit. Tudatosulnak benne a hátországot sem kímélő háborús pusztítások. A frontkatonák és a civil lakosság személyes sorsán keresztül felismeri a háború kegyetlenségének és a hősi helytállás kettősségét. Megismeri az emberiség legnagyobb háborújának fontosabb eseményeit, és önálló véleményt alkot azokról. A korszak tanulmányozása során erősödik benne a társadalmi igazságosság iránti igény, az emberi jogok és a demokratikus intézményrendszerek tiszteletének fejlesztése, valamint a béke megőrzése fontosságának belátása. Tudatosulnak benne azok az okoknak, amelyek a pusztító háborúhoz vezettek, és melynek része a népirtás és a holokauszt. Képes önálló tudásbővítésre az iskolán kívül szerzett ismeretek (pl. filmek) felhasználásával. Ismeri és (pl. időszalagon, rendszerező táblán) ábrázolni tudja a háború fontosabb történései időrendjét, képes a térképen az egyidejűleg több fronton (és földrészen) is zajló	

	események nyomon követésére. Tájékozott a háború fontosabb szereplőiről, megfelelően értékelve a tevékenységüket.

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A második világháború kezdete és első évei. A Szovjetunió német megtámadása. Koalíciók létrejötte. A totális háború. *Békék, háborúk, hadviselés.* Fordulat a világháború menetében. Magyarország hadba lépésétől a német megszállásig. A hátország szenvedései. Népirtás a második világháborúban, a holokauszt. A második front megnyitásától a világháború végéig. A jaltai és a potsdami konferencia.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Írásos források, eredeti fotók és dokumentumfilmek feldolgozása *(pl. a háború kirobbanásával kapcsolatban)*. – Önálló ismeretszerzés, majd beszámoló filmek alapján *(pl. Ryan közlegény megmentése, Schindler listája, A bukás)*. – Diagramok készítése, értelmezése *(pl. a háborús erőviszonyok ábrázolása)*. – Haditechnikai eszközök megismerése. *Kritikai gondolkodás:* – Magyarázat arra, hogy hazánkat földrajzi helyzete és revíziós politikája hogyan sodorta bele a háborúba. – Vita, elemzések, kiselőadások tartása a Horthy-korszak revíziós politikájával kapcsolatban.	*Magyar nyelv és irodalom:* Radnóti Miklós: Nem tudhatom. *Vizuális kultúra:* Eredeti fotók, háborús albumok. *Mozgóképkultúra és médiaismeret*: Dokumentumfilmek *(pl. a második világháború nagy csatái)*, játékfilmek *(pl. Andrzej Wajda: Katyń; Michael Bay: Pearl Harbor – Égi háború; Joseph Vilsmaier: Sztálingrád; Andrzej Wajda: Csatorna; Ken Annikin: A leghosszabb nap; A halál ötven órája; Rob Green: A bunker).*

Magyarország német megszállása. A holokauszt Magyarországon. Szálasi és a nyilasok rémuralma. Szovjet felszabadítás és megszállás. ***<u>A helyi 1 többletóra témája:</u>*** Az időben és térben való tájékozódás gyakorlása.	– Háborús háttérintézmények *(pl. hátország, hírszerzés, koncentrációs tábor, GULAG)* összehasonlítása. *Kommunikáció:* – Fegyverek, katonai eszközök és felszerelések bemutatása *(pl. repülők, harckocsik, gépfegyverek, öltözetek)*. – Kiselőadások tartása, olvasmányok, filmek, elbeszélések alapján. – Érvek, ellenérvek egy-egy vitára okot adó eseményről. *(Pl. Pearl Harbor megtámadása; a partraszállás.)* *Tájékozódás térben és időben:* A főbb háborús események időrendbe állítása térségenként, frontonként. Térképek elemzése, a folyamatok összefüggéseinek megértése, távolságok, területek becslése. Egyszerű stratégiai térképek és csatatérképek készítése.	
Értelmező kulcsfogalom	Változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, interpretáció, történelmi nézőpont.	

Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, népességfogyás, migráció, életmód, gazdaság, termelés, erőforrás, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, politika, állam, államforma, államszervezet, diktatúra, birodalom, emberi jog, polgárjog, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* tengelyhatalmak, furcsa háború, hadigazdaság, totális háború, zsidóüldözés, holokauszt, gettó, deportálás, partizán. *Személyek:* Churchill, Kállay Miklós, Szálasi Ferenc. *Topográfia:* Lengyelország, Sztálingrád, Don-kanyar, Normandia, Auschwitz, Berlin, Jalta, Hirosima. *Évszámok:* 1939. szeptember 1. (a második világháború kirobbanása), 1941. június 22. (Németország megtámadja a Szovjetuniót), 1941. június 27. (Magyarország hadba lépése), 1941. december 7. (Pearl Harbor, az Egyesült Államok hadba lépése), (1943. január (a doni katasztrófa), 1943. február eleje (a sztálingrádi csata vége), 1944. március 19. (Magyarország német megszállása), 1944. június 6. (a normandiai partraszállás,), 1944. október 15-16. (Horthy kiugrási kísérlete, Szálasi hatalomátvétele), 1945. április (a háború vége Magyarországon), 1945. május 9. (Európában befejeződik a háború), 1945. szeptember 2. (Japán kapitulációja).
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, portfólió módszer, makett készítés, rejtvények
A fejlesztés várt eredményei a tanév végén	A nemzeti öntudat és a hazafiság jelentőségének megértése. A kor egy-egy jeles politikusa, személyisége munkásságának értékelése. Az emberi élet értékének felismerése, a háború pusztításainak elutasítása, a hősi halottak emlékének ápolása, a békés életviszonyok jelentőségének megértetése, elfogadása. A háború

	és a válságok következményeként a szélsőséges politikai erők befolyásának növekedése és hatalomra jutásuk lehetőségének felismerése, a modern diktatórikus rendszerek jellemzőinek azonosítása, elítélése. Az ismeretek, információk, érvek, ellenérvek egymással szembe- és egymás mellé állításával önálló vélemény alkotása az adott korszakról. Tájékozottság szerzése a háború fontosabb szereplőiről, megfelelően értékelve, adott esetben elítélve a tevékenységüket.

8. évfolyam

Tematikai egység	Hidegháborús konfliktusok és a kétpólusú világ kiépülése	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A világháborúk története. A hírek egyre gyorsabb terjedésének történetisége, a napi aktuális események figyelése, az egyre szaporodó információk befogadása. Élmények, információk merítése a XX. századdal kapcsolatban más tantárgyakból, műveltségterületekből.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri az európai kontinens természetellenes megosztottságának veszélyeit, képes ennek személyes sorsokon keresztül való átélésére. Látja a nukleáris háború lehetőségének veszélyeit. Tudatosulnak benne a demokratikus és diktatórikus társadalmi rendszerek közötti különbségek az emberi szabadságjogok biztosítása terén. Látja, hogy a demokrácia a közös döntés intézményrendszerének az emberi jogokat leginkább biztosító formája. Felismeri, hogy a közelmúlt eseményei nagyban meghatározzák napjaink történéseit. Képes önállóan tájékozódni és véleményt alkotni az adott kor fordulópontjairól, valamint különböző időszakokat összevetni, összefüggések megállapítása céljából. Érvelni tud az egyes történelmi folyamatok (pl. globalizáció) kérdésében. Képes akár egymásnak ellentmondó források értékelésére, értelmezésére a történelmi hitelesség szempontjából.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A kétpólusú világ kialakulása. Az 1947-es párizsi békeszerződések.	*Ismeretszerzés, tanulás:*	*Földrajz*:

A kettéosztott Európa. A NATO és a Varsói Szerződés születése. *Egyezmények, szövetségek.* Válsággócok és fegyveres konfliktusok a hidegháború korában (Izrael Állam létrejötte, arab-izraeli és vietnami háborúk).	– Információk rendszerezése és értelmezése *(pl. az Egyesült Államok és a Szovjetunió vetélkedéséről).* – Információk szerzése a családok, gyermekek, nők helyzetéről a kettéosztott világban *(pl. Európa nyugati és keletei felében és Észak-Amerikában).* *Kritikai gondolkodás:* – Kérdések megfogalmazása különféle eseményekhez kapcsolódóan. – Egymásnak ellentmondó a források gyűjtése, elemzése és ütköztetése. – Érvek gyűjtése azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy a globalizáció közelebb hozza vagy eltávolítja-e az egyes embereket egymástól. *Kommunikáció:* – Önálló gyűjtőmunkán alapuló beszámoló *(pl. a távírótól a mobiltelefonig címmel).* *Tájékozódás térben és időben:*	Kisebb államok és nagyhatalmak gazdasági, területi méreteinek összevetése. *Vizuális kultúra:* A korszak jellemző képzőművészeti alkotások. Köztéri szobrok. Modern építészet. *Mozgóképkultúra és médiaismeret:* Játékfilmek *(pl. Dror Zahavi: Légihíd – Csak az ég volt szabad, Adrzej Wajda: Hamu és gyémánt).* *Ének-zene:* Penderecki: Hirosima emlékezete; Britten, Ligeti György.

	– A NATO országok és a Varsói Szerződés tagállamainak azonosítása a térképen.	
Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, társadalmi mobilitás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, demokrácia, diktatúra, emberi jog, polgári jog.	
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* hidegháború, vasfüggöny, jóléti állam, piacgazdaság, szuperhatalom. *Személyek:* Truman, Marshall, Hruscsov. *Topográfia:* Szovjetunió, NSZK, NDK, Kína, Észak- és Dél-Korea, Észak- és Dél-Vietnam, Kuba, Közel-Kelet. *Évszámok:* 1946 (a fultoni beszéd), 1947 (a párizsi békék), 1949 (a NATO, az NDK és az NSZK megalakulása), 1953 (Sztálin halála), 1955 (a Varsói Szerződés), 1961 (Jurij Gagarin űrrepülése, a berlini fal felhúzása).	
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, rejtvények	

Tematikai egység	Magyarország a második világháború végétől az 1956-os forradalom és szabadságharc leveréséig	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A bolsevikok hatalomra kerülése Oroszországban. Tanácsköztársaság Magyarországon. A kommunista és szocialista eszmék. A második világháború következményei hazánkban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló megismeri Magyarország szovjet mintára történő erőszakos átalakítását, megérti a kommunista diktatúra jellegét és lényegét. Értékeli az 1956-ban az idegen elnyomás és zsarnokság ellen föllázadt emberek, közösségek bátorságát, feladatvállalását, adott esetekben hősiességét, a hazafiságra nevelés és a nemzeti öntudat megerősítése érdekében. Együtt érez a szabadságharc hőseinek és áldozatainak sorsával, szolidáris velük. Felismeri, hogy a XX. században a két totalitárius diktatúra miképpen és milyen áldozatok árán alakította a világ, és benne Magyarország sorsát. Megismeri a kommunista diktatúrák embertelenségét, az ebből fakadó elnyomás, az alacsony életszínvonal jellegzetességeit, a vasfüggöny mögötti bezártság képtelen világát. Ismeretek merít az akkor élt emberek visszaemlékezéseiből, valamint a vonatkozó múzeumok anyagából is. Véleményt fogalmaz meg, melyet képes vitában képviselni.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Magyarország 1945–1948 között. Kommunista diktatúra: Rákosi, a diktátor. <u>* Ravasz László.</u>	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Információk, adatok, tények gyűjtése, értelmezése. *(Pl. a korszak tanúinak meghallgatása, jegyzetek készítése.).*	*Magyar nyelv és irodalom:* Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról; Tamás Lajos: Piros a vér a pesti utcán; Márai Sándor: Mennyből az angyal.

A személyes szabadság korlátozása, a mindennapi élet az ötvenes években. *Hétköznapok és ünnepek.* Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc.	– Az 1956-os események nyomon követése több szálon. Adatgyűjtés, fotók, filmek, a Terror Háza Múzeum meglátogatása. Vitafórum a visszaemlékezésekről. *Kritikai gondolkodás:* – Történelmi személyiségek *(pl. Rákosi és társai)* jellemzése. – A felszámolt polgári életforma és az új életkörülményeinek összehasonlítása. *Kommunikáció:* – Saját vélemény megfogalmazása a Rákosi-diktatúráról. *Tájékozódás térben és időben:* – A magyar internálótáborok helyének megkeresése Magyarország térképén *(pl. Recsk, Hortobágy)*. – Az 1956. október 23. és november 4. közötti események kronológiai sorrendbe állítása.	*Vizuális kultúra:* Az ötvenes évek építészete. Az első lakótelepek. A korszak jellemző képzőművészeti alkotásai. *Mozgóképkultúra és médiaismeret*: Játékfilmek (*pl. Bacsó Péter: A tanú; Goda Krisztina: Szabadság, szerelem*).

	– Magyarország vaktérképén az 1956-ban hazánkra törő szovjet csapatok útvonalának bejelölése.	

Értelmező kulcsfogalom	Ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, felemelkedés, lesüllyedés, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség; gazdaság, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, közigazgatás, szuverenitás, demokrácia, diktatúra, emberi jog, állampolgári jog, vallásüldözés, egyházüldözés, vallásszabadság.
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* népbíróságok, államosítás, internálás, pártállam, ÁVH, kitelepítések, tervgazdaság, kollektivizálás, szövetkezet, tömegpropaganda, *Személyek:* Tildy Zoltán, Rákosi Mátyás, Nagy Ferenc, Kovács Béla, Mindszenty József, Nagy Imre, Kádár János. *Topográfia:* Debrecen, Recsk, Hortobágy. *Évszámok:* 1945. november (választások Magyarországon), 1946 (a második köztársaság és az új forint), 1947 (a kékcédulás választások, a párizsi béke), 1956. október 23. (forradalom kitörése), 1956. november 4. (a forradalom leverésének kezdete).
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, rejtvények

Tematikai egység	A két világrendszer versengése, a szovjet tömb felbomlása	Órakeret 6 óra + 1 óra
Előzetes tudás	A háború után kialakuló két világrendszer, a hidegháború időszakának kezdete. Integrációs törekvések a politikai és gazdasági életben, új katonai szövetségek létrehozása. A háború után a nemzetek közötti összefogásnak egyre nagyobb a szerepe.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri a kommunista államberendezkedés fejlődésképtelenségét, tudatosulnak benne a bukás körülményei és következményei. Megismeri a két világrendszer vetélkedésének főbb történéseit. Felismeri a szovjet típusú országokban végbemenő rendszerváltozás lényegi elemeit. Képes a korszak főbb eseményeinek feldolgozására internet segítségével, korabeli sajtótudósítások és filmhíradók, valamint dokumentumfilmek felhasználásával.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A gazdaság két útja: piacgazdaság és tervgazdaság. Az életmód változása, a populáris kultúra kialakulása és terjedése a világban. *Öltözködés, divat.* Tudományos és technikai forradalom. Fegyverkezési verseny és űrprogram. *Felfedezők, feltalálók.*	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Adatok, képek gyűjtése a fegyverkezési és űrprogramról. – Információk gyűjtése a nagyhatalmak politikai és gazdasági helyzetéről. Hasonlóságok és különbségek felismerése, megfogalmazása. *Kritikai gondolkodás:* – Problémák felismerése, a szocialista gazdaság egyre jobban megmutatkozó	*Földrajz:* Közép- és Kelet-Európa országhatárainak változása. *Mozgóképkultúra és médiaismeret:* A XX. század második felének filmművészete. *(Pl. Florian Henckel von Donnersmarck: A mások élete.)* *Informatika*:

A nyugati integráció. Az enyhülés kezdetei. *államférfiak.* Az európai szovjet típusú rendszer összeomlása. *Birodalmak.* A rendszerváltó Közép-Kelet-Európa. Németország egyesülése. A Szovjetunió és Jugoszlávia felbomlása. ***<u>A helyi 1 többletóra témája:</u>*** Rendszerváltozás lényeges elemei.	gyengeségeinek elemzése *(pl. a tervutasításos rendszer).* – Érvek, ellenérvek gyűjtése a két rendszer (kapitalizmus és szocializmus) működésének értékeléséhez. Vitafórum rendezése. – A lényeg kiemelése, a kulcselemek megértetése grafikonok és képek alapján. *Kommunikáció:* – A szocialista és a kapitalista rendszer bemutatása szóban, kiselőadás tartása a szocializmusról források, olvasmányok alapján. *Tájékozódás térben és időben:* – Történelmi térkép és mai földrajzi térkép együttes használata. *(Pl. a közép- és kelet-európai országok földrajzi helyzetének meghatározása.)*	Adatok gyűjtése interneten jeles történelmi személyekről *(pl. Gorbacsov, Szaharov, II. János Pál, Reagan)*, eseményekről *(pl. a berlini fal lebontása).* *Ének-zene:* John Cage. Emerson – Lake – Palmer: Egy kiállítás képei; John Williams: Filmzenék (*pl. Csillagok háborúja, Harry Potter*).
Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi nézőpont.	

Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselet, demokrácia, diktatúra, emberi jog, polgári jog, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* tervgazdaság, piacgazdaság, beat-korszak, olajárrobbanás, atomkatasztrófa, mamutcégek, nemzetközi pénzvilág, csúcstechnológia. *Személyek:* Brezsnyev, Kennedy, Reagan, Gorbacsov, II. János Pál. *Topográfia:* Ukrajna, Észtország, Lettország, Litvánia, Csehország, Szlovákia, Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Németország, Prága, Csernobil. *Évszámok:* 1962 (a kubai rakétaválság), 1968 (a „prágai tavasz”, nyugati diáklázadások), 1989 (a berlini fal lebontása), 1991 (a Varsói Szerződés és a KGST felszámolása, a Szovjetunió felbomlása), 1991-1999 (a délszláv háború), 1991-2004 (Jugoszlávia felbomlása), 1993 (Csehszlovákia szétválása, Csehország és Szlovákia létrejötte), 1999 (Jugoszlávia NATO bombázása).
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, portfólió módszer, rejtvények

Tematikai egység	A Kádár-korszak jellemzői	Órakeret 8 óra + 0 óra
Előzetes tudás	A kétpólusú világ megszűnése, az európai szovjet típusú rendszerek összeomlása. A Szovjetunió, a szovjet típusú rendszer története 1917–1990/1991 között.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló megismeri az 1956-ot követő kegyetlen megtorlást, tudatosul benne a társadalom és a hatalom közötti kényszerű kompromisszum eredménye és kártékony volta. Képes önálló vélemény alkotására a XX. század közép-kelet-európai népeinek történetéről. Megismeri hazánk útját a forradalom utáni megtorlástól a kádári időszak, a „legvidámabb barakk” főbb eseményein keresztül a rendszerváltozásig. A megélt és megírt történelem különbségeinek megfigyelése családtörténeti elemek felhasználásával.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
Az 1956 utáni kádári diktatúra, a megtorlás időszaka. A kádári konszolidáció. Élet a „legvidámabb barakkban”. A pártállam csődje. A rendszer megváltoztatása kezdetei.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Önálló információgyűjtés a kádári diktatúra éveiről. *(Pl. az 1956-os forradalom hőseinek elítélése; a szövetkezetek létrehozása.)* *Kritikai gondolkodás:* – Történelmi folyamat elemzése *(pl. Magyarország útja a kommunizmustól szocializmus bukásáig).*	*Vizuális kultúra:* Dokumentum- és játékfilmek, a Mementó Szoborpark. Makovecz Imre építészete, Erdélyi Miklós művészete.

	– Érvek gyűjtése ugyanazon korszak egyik, illetve másik történelmi szereplője mellett, illetve ellen. *Kommunikáció:* – Beszélgetés a Kádár-rendszer élő tanúival. *Tájékozódás térben és időben:* – Gazdasági, társadalmi, kulturális különbségek a magyar és a korabeli nyugat-európai társadalmak között.	
Értelmező kulcsfogalom	Változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselet, demokrácia, diktatúra, emberi jog, polgári jog, vallás.	
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* munkásőrség, konszolidáció, népfelkelés, puha diktatúra, amnesztia, háztáji, pártállam, szamizdat, demokratikus ellenzék. *Személyek:* Kádár János. *Topográfia*:Salgótarján, Százhalombatta, Bős-Nagymaros, Monor, Lakitelek.	

	Évszámok: 1958 (Nagy Imre és vádlott társai kivégzése), 1968 (az új gazdasági mechanizmus), 1985 (monori találkozó), 1987 (a lakiteleki találkozó), 1989 (Nagy Imre és mártírtársainak újratemetése, a harmadik köztársaság kikiáltása).
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, rejtvények

Tematikai egység	**Az egységesülő Európa, a globalizáció kiteljesedése**	**Órakeret 6 óra + 1 óra**
Előzetes tudás	A XX. század utolsó harmadának legfontosabb technikai újításai. A nyugat-európai integráció kezdetei. A szovjet tömb felbomlása. Politikai fordulat a rendszerváltó kelet-európai államokban.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló mérlegeli a globalizációs folyamatok előnyeit és hátrányait, képes megítélni a történelmi-társadalmi kérdéseket, folyamatokat a demokratikus értékek jegyében. Belátja a globalizáció és a rendszerváltozás közötti összefüggéseket. Kialakul benne a kisebbségek iránti megértés, a demokratikus és a környezettudatos gondolkodás. Azonosul az egységes Európa gondolatával, felkészül a közéletben való tudatos részvételre.	

Témák	**Fejlesztési követelmények**	**Kapcsolódási pontok**
Az Európai Unió létrejötte és működése. *Egyezmények, szövetségek.*	*Ismeretszerzés, tanulás:*	*Földrajz:*

A közelmúlt háborúi, válsággócai (Közel-Kelet, Afganisztán, Irak, Irán). A globális világ sajátosságai, globalizáció előnyei és hátrányai. *Történelemformáló eszmék.* ***<u>A helyi 1 többletóra témája:</u>*** Az Európai Unió.	– A személyes tapasztalatokra alapozott információk gyűjtése *(pl. a televízió, a mobiltelefon, az internet)* előnyeiről és hátrányairól. *Kritikai gondolkodás:* – Környezeti- és atomkatasztrófák értékelése egy mai tizenéves. *Kommunikáció:* – Önálló vélemény megfogalmazása a szűkebb és tágabb környezetünket befolyásoló tényezőkről. *Tájékozódás térben és időben:* A rendszerváltás (rendszerváltozás) ütemének összehasonlítása a volt szocialista országokban.	Az Európai Unió kibővülése és jelenlegi működése. *Biológia-egészségtan:* Az ökológiai változások figyelemmel kísérése a XXI. század elején. *Mozgóképkultúra és médiaismeret:* A XXI. század első évtizedének filmművészete. *Erkölcstan*: Az ember szerepe, helye a gyorsan változó világban.
Értelmező kulcsfogalom	Történelmi idő, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus,	

	közigazgatás, szuverenitás, népképviselet, demokrácia, diktatúra, emberi jog, polgári jog, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	*Fogalmak:* multikulturalizmus, terrorizmus, migráció, , integráció, euró, internet, tömegkommunikáció. *Topográfia:* az EU tagállamai. *Évszámok:* 1992 (a maastrichti szerződés aláírása), 1995 (a schengeni egyezmény életbe lépése), 2002 (az euró bevezetése), 2001. szeptember 11. (terrortámadások az Egyesült Államokban), 2004 (tíz új tagállam csatlakozik az EU-hoz, köztük Magyarország is).
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, rejtvények

Tematikai egység	Demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon	Órakeret 5 óra + 1 óra
Előzetes tudás	A Kádár-korszak legfontosabb általános jellemzői. Az egypártrendszer működésének alapelvei. A pártállam csődjének okai és jelei a Kádár-korszak utolsó éveiben.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanuló felismeri a demokratikus átalakulás jelentőségét, az ezt tagadó álláspontokat kritikával illeti, a következményeket differenciáltan értékeli. Megismeri a demokratikus intézményrendszer működése fontosságát, erősödik benne a haza iránt érzett elkötelezettség érzése. Sokoldalúan felkészül a jövendő közéleti szerepekre. (Pl. A demokrácia játékszabályainak dramatikus módszerrel történő tanulása. A vitakultúra fejlesztése.)	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
A demokratikus jogállam megteremtése. Magyarország csatlakozása a NATO-hoz és az Európai Unióhoz. A gazdasági élet és a jogi intézményrendszer a mai Magyarországon.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Ismerkedés a jogállamiság intézményrendszerével. Következtetések levonása, majd azok rendszerezése. A napi közéletből vett példák felsorakoztatása. – Tapasztalatok gyűjtése a család, a szűkebb és tágabb környezet, az iskola mindennapi életéből. *Kritikai gondolkodás:*	*Földrajz:* A Kárpát-medence magyarok által lakott területeinek meghatározása, vaktérképre rajzolása. *Technika, életvitel és gyakorlat:* A családok életszínvonalának változása a rendszerváltást követően.

A magyarországi nemzetiségek és etnikai kisebbségek. A cigány (roma) népesség helyzete. A határon túli magyarság sorsa a rendszerváltozást követően. *Kisebbség, nemzetiség.* ***<u>A helyi 1 többletóra témája:</u>*** Etnikai ismeretek A cigány népesség helyzete, szokásai..	– A határon túl élő magyarok sorsának megismerése, a valós és fiktív elemek megkülönböztetése. – Történetek, élő tanúk visszaemlékezései, azok meghallgatása. *(Pl. a rendszerváltás korának aktív szereplői és tanúi.).* *Kommunikáció:* – Saját vélemény kialakítása a rendszerváltás éveinek dilemmáiról és eseményeiről. – A médiumok hírei és a környezetben tapasztalt valóság összehasonlítása. *Tájékozódás térben és időben:* - Az erdélyi, kárpátaljai, felvidéki és délvidéki magyarok életviszonyainak összehasonlítása egymással és a hazai viszonyokkal. - Jelentősebb határon túli magyarlakta települések bejelölése vaktérképre.	

Értelmező kulcsfogalom	Változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalom	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer,

	termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselet, demokrácia, diktatúra, emberi jog, polgári jog, vallás.
Fogalmak, adatok	Fogalmak: privatizáció, rendszerváltás/rendszerváltozás, pluralizmus, demokratikus intézményrendszer. Személyek: Antall József, Göncz Árpád, Horn Gyula, Orbán Viktor, Mádl Ferenc. Topográfia: Erdély, Kárpátalja, Felvidék, Délvidék, Várvidék (Burgenland). Évszámok: 1990 (szabad, többpárti választások Magyarországon), 1991 (a szovjet csapatok távozása hazánkból), 1999 (csatlakozás a NATO-hoz), 2004 (Magyarország EU-tag lett
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Előadás, magyarázat, elbeszélés, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer Szemléltetés, szimuláció, szerepjáték és játék, a tanulók kiselőadásai, rejtvények

Tematikai egység	Társadalmi szabályok	Órakeret 3 óra+ 0 óra
Előzetes tudás	Az emberi együttélésre vonatkozó hétköznapi és iskolai szabályok ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A legfontosabb együttélési szabályok jellemzőinek tudatosítása. Különféle típusú társadalmi szabályok értelmezése, a közös és az eltérő vonások felismertetése. Annak beláttatása, hogy minden közösséget a résztvevők által elfogadott írott és íratlan szabályok hoznak létre és tartanak fenn. A saját életre vonatkozó szabályok azonosítása.	

Témák	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok
Szokás, hagyomány, illem, erkölcs. A jogi szabályozás sajátosságai. Jogok és kötelességek. Az alapvető emberi jogok. A gyermekek jogai, diákjogok. Egyenlőség és egyenlőtlenségek a társadalomban.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – A médiából vett példák azonosítása az alapvető emberi jogok érvényesülése, illetve megsértése témakörében. – Társadalmi egyenlőtlenségek és egyenlőségek azonosítása történelmi példák alapján. *Kritikai gondolkodás:* – Személyes tapasztalatok és korábban tanult ismeretek kapcsolása a szokás, a hagyomány, az illem, az erkölcs és a jog fogalmához.	*Hon- és népismeret*: Magyar népszokások. *Biológia-egészségtan:* Az élővilággal szembeni kötelességeink. *Természetismeret…* Az állatok jogai. *Erkölcstan:*

Tapasztalatszerzés: valamilyen hivatalos ügy elintézésében.	– Különböző társadalmi szabályok összehasonlítása és tipizálása. – Jogok és kötelezettségek egymáshoz kapcsolása a közösségi életben. *Kommunikáció:* – Érvelés valamilyen diákjog érvényesítésének szükségessége mellett.	Szabadság és korlátozottság. Színesedő társadalmak. A társadalmi együttélés közös normái.

Értelmező kulcsfogalom	Társadalom, norma, szabály, jog, kötelesség.
Tartalmi kulcsfogalom	Szokás, hagyomány, illem, erkölcs, alapvető emberi jog, gyermeki jog, hivatal, egyenlőség, társadalmi különbség, társadalmi egyenlőtlenség.
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Magyarázat, elbeszélés, a tanulók kiselőadásai, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer (csoportmunka), szemléltetés, rejtvények

Tematikai egység	Állampolgári alapismeretek	Órakeret 5 óra + 1 óra
Előzetes tudás	A politikai ideológiák és struktúrák történelmileg kialakult alaptípusainak ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az állampolgári felelősség kialakítása. A köz- és egyéni érdek összeegyeztethetőségének problémái. Napjaink legjellemzőbb politikai rendszereinek megismertetése, és az ezzel kapcsolatban korábban tanultak fogalmi rendszerezése. A modern politikai rendszer működési mechanizmusának nagy vonalakban való áttekintése. Az önálló véleményalkotás gyakoroltatása egy-egy konkrét politikai jelenséggel kapcsolatban.	

Témák	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok
Államformák (királyság, köztársaság). Politikai rendszerek (demokrácia, diktatúra). A demokratikus állam működésének alapelvei (hatalommegosztás, hatalomgyakorlás és társadalmi kontroll). Állampolgári jogok és kötelességek.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – Az államformákra és politikai rendszerekre vonatkozó történelmi ismeretek bemutatása szóban vagy írásban. – A magyarországi törvényalkotás folyamatának megértése. – A nyilvánosság politikai szerepének igazolása a médiából vett példák segítségével. *Kritikai gondolkodás:*	*Erkölcstan:* Tágabb otthonunk - Európa. A média és a valóság.

Magyarország politikai intézményei (államszervezet és társadalmi érdekképviseletek). A média, mint hatalmi ág. A nyilvánosság szerepe a közéletben. Tapasztalatszerzés: részvétel a diákönkormányzat munkájában. ***<u>A helyi 1 többletóra témája:</u>*** Jogok és kötelességek.	– Vita az állampolgári jogok és kötelességek viszonyáról, ezek magyarországi érvényesüléséről. – A média és a politikai hatalom viszonyának elemzése konkrét példák alapján.	
<u>Értelmező kulcsfogalom</u>	Állam, politikai rendszer, államforma, királyság, köztársaság, hatalom, intézmény, szervezet, kormányzás, demokrácia, diktatúra, szélsőséges pártok és mozgalmak, államszervezet, hatalommegosztás.	
<u>Tartalmi kulcsfogalom</u>	Hatalmi ág, érdekképviselet, állampolgári jogok, állampolgári kötelességek, közjó, politikai intézmény, média, közélet, nyilvánosság.	

Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Magyarázat, elbeszélés, a tanulók kiselőadásai, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer (csoportmunka), szemléltetés, rejtvények

Tematikai egység	**Pénzügyi és gazdasági kultúra**	**Órakeret 5 óra + 0 óra**
Előzetes tudás	A munka világával kapcsolatos ismeretek és személyes tapasztalatok. Kamatszámítás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tudatos tervezés és a személyes felelősségvállalás hangsúlyozása. Néhány gazdasági-pénzügyi alapfogalom megismertetése. A gazdaságról való gondolkodás megalapozása és formálása a gazdasági szereplők azonosításán és a saját gazdasági szerepe tudatosításán keresztül. A gazdaságra vonatkozó korábbi ismeretek rendszerezése.	

Témák	**Fejlesztési feladatok**	**Kapcsolódási pontok**
A gazdaság legfontosabb szereplői, és kapcsolatuk a piacgazdaságban (háztartások, vállalatok, állam, külföld, piac, pénzügyi közvetítők). A pénz funkciói és formái (érme, bankjegy, pénzhelyettesítők, bankkártyák). Az infláció.	*Ismeretszerzés, tanulás:* – A piacgazdaság modelljének megalkotása, a szereplők és a piacok közötti kapcsolatrendszer megértése. – Kiselőadások tartása a pénztörténet főbb korszakairól.	*Földrajz:* A gazdaság ágazatai. A magyar gazdaság főbb működési területei. A piac működésének alapelvei. A pénz szerepe a gazdaságban. Nemzeti és közös valuták. Árfolyam, valutaváltás.

Pénzintézetek és tevékenységük (betétgyűjtés, hitelezés, kamat, tőke, árfolyam). Egy diák lehetséges gazdasági szerepei (munka, fogyasztás, gazdálkodás a zsebpénzzel). Tapasztalatszerzés: internetes tájékozódás árfolyamokról és befektetési lehetőségekről.	– Egy külföldi osztálykirándulás költségvetésének elkészítése – a valuták közötti váltás gyakorlásával együtt. *Kritikai gondolkodás:* – Gazdasági-pénzügyi döntések szimulálása néhány feltételezett gazdasági változás tükrében. – Nyert, illetve feláldozott haszon mérlegelése néhány gazdasági döntésben.	*Matematika:* Kamatszámítás. *Technika, életvitel és gyakorlat:* Korszerű pénzkezelés.
Értelmező kulcsfogalom	Munka, gazdaság, piac, pénz, termelés, fogyasztás.	
Tartalmi kulcsfogalom	Piacgazdaság, háztartás, vállalat, belföld, külföld, pénzintézet, pénzügyi közvetítő, bankjegy, pénzhelyettesítő, költségvetés, bevétel, kiadás, egyenleg, megtakarítás, betét, kötvény, befektetési jegy, hitelfelvétel, kamat, árfolyam, infláció.	
Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák	Magyarázat, elbeszélés, a tanulók kiselőadásai, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer (csoportmunka), szemléltetés, rejtvények	

Tematikai egység	Háztartás és családi gazdálkodás	Órakeret 5 óra + 1 óra
Előzetes tudás	Személyes tapasztalatok a családi – háztartási gazdálkodással kapcsolatban. Kamatszámítás.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Egyéni felelősség, kezdeményezőképesség és az alkotó munka szerepének tudatos felismertetése. A pénzkezelés alapvető fogalmainak megértetése a családi gazdálkodás legfontosabb kérdéseihez kapcsolódóan.	

Témák	Fejlesztési feladatok	Kapcsolódási pontok
- Családi bevételek: munkával szerzett jövedelmek, nem munkával szerzett jövedelmek (társadalmi juttatások, tulajdonból származó jövedelmek, örökség, nyeremény, vagyon). - Családi kiadások: létszükségleti kiadások (élelem, ruházkodás, lakás, közüzemi szolgáltatások), egyéb kiadások (oktatási-kulturális, szabadidős és rekreációs kiadások). - Takarékosság a háztartások fogyasztásában és vásárlásában (energiahasználat, beruházás, tudatos vásárlás, hulladékkezelés és újrahasznosítás).	*Ismeretszerzés, tanulás:* – A családi és a személyes szükségletek, illetve vágyak számbavétele. Ezek rangsorolása és szimulációs gyakorlat keretében való összevetése a reális lehetőségekkel. – Különféle élethelyzetekhez kapcsolódó családi költségvetések tervezése. – Számításokkal alátámasztott választás minimum két banki megtakarítási lehetőség közül. – A háztartási megtakarítási lehetőségek azonosításának gyakorlása szituációs játék keretében.	*Földrajz:* Egy termék árát befolyásoló tényezők. Kiadás és bevétel. Különböző fizetési módok. A fogyasztási szokások változásai. *Matematika:* Diagramok, táblázatok, grafikonok – adatleolvasás, készítés, értelmezés. Kamatos kamat, befektetés és hitel. *Technika, életvitel és gyakorlat:* A háztartás és a közszolgáltatások. Hulladékgazdálkodás.

- Családi pénzkezelési technikák (megtakarítás és befektetés, hiány és hitel, bankszámlák, bankkártyák és banki műveletek). Tapasztalatszerzés: látogatás egy pénzintézetben, a lakossági folyószámlákhoz kapcsolódó banki tevékenységek megismerése. ***<u>A helyi 1 többletóra témája:</u>*** Családi költségvetés tervezése.	– Lakossági folyószámla adatainak értelmezése. A családi bevételek és kiadások szerkezetének grafikus ábrázolása.	

<u>Értelmező kulcsfogalom</u>	Család, szükséglet, munka, tulajdon, jövedelem.
<u>Tartalmi kulcsfogalom</u>	Háztartás, költségvetés, bevétel, kiadás, társadalmi juttatás, tulajdonból származó jövedelem, örökség, nyeremény, vagyon, létszükségleti kiadás, nem létszükségleti kiadás, beruházás, egyenleg, megtakarítás, befektetés, hitel, kamat, bank, bankszámla, bankkártya, banki művelet, lakossági folyószámla.
<u>Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák</u>	Magyarázat, elbeszélés, a tanulók kiselőadásai, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer (csoportmunka), szemléltetés, rejtvények

<table>
<tr><th>Tematikai egység</th><th colspan="2">Médiakörnyezet, a média funkciói, a nyilvánosság</th><th>Órakeret 3 óra + 0 óra</th></tr>
<tr><td>Előzetes tudás</td><td colspan="3">Személyes és közvetett kommunikáció megkülönböztetése.
Minden médiumra kiterjedő, személyes médiahasználati tapasztalatok.</td></tr>
<tr><td>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</td><td colspan="3">A média, kitüntetetten az audiovizuális média és az internet társadalmi szerepének, működési módjának tisztázása, az önálló és kritikus attitűd kialakítása, a kritikai médiatudatosság fejlesztése.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Ismeretek/fejlesztési követelmények</td><td>Kapcsolódási pontok</td></tr>
<tr><td colspan="3">– Az internet, a televízió, a videojáték (mozi, rádió, újság) szerepének meghatározása. A média használata a mindennapokban.
– A különféle médiatartalmak értelmezése, a média funkcióinak (megörökítés, tájékoztatás, vélemények befolyásolása, jövedelemszerzés, szórakoztatás, gyönyörködtetés, önkifejezés) azonosítása.
– A nyilvánosság jelentésének és jelentőségének meghatározása, szerepének tisztázása az egyes korokban és társadalmakban.</td><td>Informatika:
Tájékozódás néhány online szolgáltatás céljáról lehetőségéről.
Az internet kommunikációs szolgáltatásai (MSN, Skype, VoIP, chat, blog).</td></tr>
<tr><td>Kulcsfogalmak/ fogalmak</td><td colspan="3">Média, tömegkommunikáció, médiahasználat, funkció, médiaszöveg.
nyilvánosság.</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th>Tematikai egység</th><th colspan="2">A médiamodellek és intézmények.</th><th>Órakeret 3 óra + 0 óra</th></tr>
<tr><td>Előzetes tudás</td><td colspan="3">A médiakörnyezet szereplőinek azonosítása: a fogyasztók/felhasználók és a médiatartalom-előállítók.
Információk saját környezet médiahasználati szokásairól.</td></tr>
<tr><td>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</td><td colspan="3">Annak megértetése, hogy miért jelenik meg a média közönsége kettős szerepben: mint vásárló és mint áru.
A résztvevő és aktív állampolgári szerep elsajátítása, kritikai képességek fejlesztése.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Ismeretek/fejlesztési követelmények</td><td>Kapcsolódási pontok</td></tr>
<tr><td colspan="3">– A médiapiacon az olvasóért, nézőért, felhasználóért folyó verseny szereplői, jellemzői és eszközei.
– A fontosabb médiamodellek (közszolgálati, kereskedelmi, közösségi média) és jellemzői, valamint azok megkülönböztetése.
– A médiaintézmények célközönségei (életkor, nem, végzettség, kulturális és egzisztenciális héttér, érdeklődés).
– A közösségi hálózatok funkciói, jellemzői.</td><td>Magyar nyelv és irodalom:
A beszélő és az elbeszélő szerep, a mindentudó és a tárgyilagos elbeszélői szerep különbözősége, a közvetett és a közvetlen elbeszélésmód eltérései.</td></tr>
<tr><td>Kulcsfogalmak/ fogalmak</td><td colspan="3">Közszolgálati média, kereskedelmi média, közösségi média.</td></tr>
<tr><td>Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák</td><td colspan="3">Magyarázat, elbeszélés, a tanulók kiselőadásai, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer (csoportmunka), szemléltetés, rejtvények</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th>Tematikai egység</th><th colspan="2">A média társadalmi szerepe, használata –
Reklám és hír a hagyományos és az új médiában</th><th>Órakeret 2 óra + 0 óra</th></tr>
<tr><td>Előzetes tudás</td><td colspan="3">A kereskedelmi kommunikáció (reklám) megjelenési helyeinek, alapformáinak ismerete.
A hírgyártáshoz kapcsolódó meghatározó tevékenységek (pl. újságíró, fotóriporter) ismerete.</td></tr>
<tr><td>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</td><td colspan="3">A „naiv fogyasztói” szemlélet átértékelése, az önálló és kritikus attitűd kialakítása, a kritikai médiatudatosság fejlesztése.</td></tr>
<tr><td colspan="3">Ismeretek/fejlesztési követelmények</td><td>Kapcsolódási pontok</td></tr>
<tr><td colspan="3">– A reklámok a hirdetés és a médiaipar jellemzői.
– A hírgyártás folyamatának, szereplőinek azonosítása.
– A hír, a kommentár és a hírérték fogalmának meghatározása.
– A pártatlanság és korlátai.</td><td>Vizuális kultúra:
Reklámhordozó felületek gyűjtése, csoportosítása, olvasása, értelmezése a reklámkészítő szándéka és kifejezésmódja közötti összefüggés alapján.</td></tr>
<tr><td>Kulcsfogalmak/ fogalmak</td><td colspan="3">Hír, kommentár, hírérték, hírverseny, pártatlanság, hírportál, közösségi oldal.</td></tr>
<tr><td>Javasolt pedagógiai eljárások, módszerek, szervezési- és munkaformák</td><td colspan="3">Magyarázat, elbeszélés, a tanulók kiselőadásai, megbeszélés, kooperatív oktatási módszer (csoportmunka), szemléltetés, rejtvények, kutatómunka</td></tr>
<tr><td>A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén</td><td colspan="3">Az újkori és modernkori egyetemes és magyar történelmi jelenségek, események feldolgozásával a jelenben zajló folyamatok előzményeinek felismerése, a nemzeti azonosságtudat kialakulása.
A múltat és a történelmet formáló, alapvető folyamatok, összefüggések felismerése (pl. technikai fejlődésének hatásai a társadalomra és a gazdaságra) és egyszerű, átélhető erkölcsi tanulságok (pl. társadalmi kirekesztés) azonosítása, megítélése.</td></tr>
</table>

	Az új- és modernkorban élt emberek, közösségek élet-, gondolkodás- és szokás-módjainak azonosítása, a hasonlóságok és különbségek felismerése. A tanuló ismerje fel, hogy a múltban való tájékozódást segítik a kulcsfogalmak és fogalmak, amelyek segítik a történelmi tájékozódás és gondolkodás kialakulását, fejlődését. Ismerje fel, hogy az utókor a nagy történelmi személyiségek, nemzeti hősök cselekedeteit a közösségek érdekében végzett tevékenységek szempontjából értékeli, tudjon példát mondani ellentétes értékelésre. Ismerje a XIX.-XX. század nagy korszakainak megnevezését, illetve egy-egy korszak főbb jelenségeit, jellemzőit, szereplőit, összefüggéseit. Ismerje a magyar történelem főbb csomópontjait egészen napjainkig. Legyen képes e hosszú történelmi folyamat meghatározó szereplőinek azonosítására és egy-egy korszak főbb kérdéseinek felismerésére. Ismerje a korszak meghatározó egyetemes és magyar történelmének eseményeit, évszámait, történelmi helyszíneit. Legyen képes összefüggéseket találni a térben és időben eltérő fontosabb történelmi események között, különös tekintettel azokra, melyek a magyarságot közvetlenül vagy közvetetten érintik. Tudja, hogy az egyes népek és államok a korszakban eltérő társadalmi, gazdasági és vallási körülmények között éltek, de a modernkor beköszöntével a köztük lévő kapcsolatok széleskörű rendszere épült ki. Tudja, hogy Európához köthetők a modern demokratikus viszonyokat megalapozó szellemi mozgalmak és dokumentumok.

	Tudja, hogy Magyarország a trianoni békediktátum következtében elvesztette területének és lakosságának kétharmadát, és közel ötmillió magyar került kisebbségi sorba. Jelenleg közel hárommillió magyar nemzetiségű él a szomszédos államokban, akik szintén a magyar nemzet tagjainak tekintendők. Tudja, hogy a társadalmakban eltérő jogokkal rendelkező és vagyoni helyzetű emberek alkotnak rétegeket, csoportokat. Tudjon különbséget tenni a demokrácia és a diktatúra között, s tudjon azokra példát mondani a feldolgozott történelmi korszakokból és napjainkból. Ismerje fel a tanuló a hazánkat és a világot fenyegető globális veszélyeket, betegségeket, terrorizmust, munkanélküliséget. Legyen képes különbséget tenni a történelem különböző típusú forrásai között, és legyen képes egy-egy korszakra jellemző képeket, tárgyakat, épületeket felismerni. Tudja, hogy hol kell a fontos események forrásait kutatni, és legyen képes a megismert jelenségeket, eseményeket összehasonlítani. Ismerje a híres történelmi személyiségek jellemzéséhez szükséges adatokat, eseményeket és kulcsszavakat. Legyen képes a tanuló történelmi ismeretet meríteni és egyszerű következtetéseket megfogalmazni hallott és olvasott szövegekből, különböző médiumok anyagából. Legyen képes információt gyűjteni adott témához könyvtárban és múzeumban; olvasmányairól készítsen lényeget kiemelő jegyzetet.

	Legyen képes könyvtári munkával és az internet kritikus használatával forrásokat gyűjteni, kiselőadást tartani, illetve érvelni. Ismerje fel a sajtó és média szerepét a nyilvánosságban, tudja azonosítani a reklám és médiapiac jellegzetességeit. Legyen képes szóbeli beszámolót készíteni önálló gyűjtőmunkával szerzett ismereteiről, és kiselőadást tartani. Legyen képes saját vélemény megfogalmazása mellett mások véleményének figyelembe vételére, és tudjon ezekre reflektálni. Legyen képes példák segítségével értelmezni az alapvető emberi, gyermek- és diákjogokat, valamint a társadalmi szolidaritás különböző formáit. Legyen képes példák segítségével bemutatni a legfontosabb állampolgári jogokat és kötelességeket, tudja értelmezni ezek egymáshoz való viszonyát. Legyen képes a gazdasági és pénzügyi terület fontosabb szereplőit azonosítani, illetve egyszerű családi költségvetést készíteni, és mérlegelni a háztartáson belüli megtakarítási lehetőségeket.

5. A tantárgyi értékelés formái, szempontjai

A tanulók tudásának, készségeinek értékelése több szinten folyhat. Legfontosabb a *tanár-tanuló személyes* kapcsolatán nyugvó szóbeli számonkérés. Tekintettel arra, hogy a gyerekek egy része írásban könnyebben és biztosabban tud számot adni a felkészültségéről, lehetővé kell tenni az értékelésnek ezt a módját is.

Az idő szorítása, azaz az egy tanulóra fordítható szóbeli értékelés rövidsége szinte megköveteli az írásban történő tájékozódást. Törekedjünk arra, hogy a tanulók érdemjegyeinek legalább a fele szóbeli megnyilatkozásaiból származzon. Különböző feladatokat készít a szaktanár, de minden évfolyam minden témaköréhez készítenek munkafüzetet a tankönyvkiadók. A témazáró feladatlapok pedig az egyes anyagrészek elsajátításának mélységéről számoltatják be a tanulót.

Az 5-7 évfolyamon a témazárók száma megegyezik a témakörök számával.

A 8. évfolyamon a rövidebb témakörökből összevonva íratjuk a témazárót.

A feladatokban hangsúlyt kapnak az évszámok, a topográfiai ismeretek, a legfontosabb események, a történelmi személyiségek ismerete mellett a gondolkodtató, a gyerekek aktivitását megmozgató módszerek is.

Az értékelés legyen konkrét, objektív, könnyen és jól dokumentálható.

Alkalmazzuk az önellenőrzést, önértékelést, ítéletalkotást, vitát, fordítsunk gondot ezek fejlesztésére.

A reális és ösztönző értékelés alapja a tanulók tudásának, teljesítményének alapos ismerete. E tekintetben nagy jelentősége van a folyamatos megfigyelésnek, adatgyűjtésnek, az adatok rendszerezésének, reflektálásának.

Formáló-segítő értékelésre van szükség, vagyis megerősíteni, visszaigazolni, amit a tanuló már tud, amit sikeresen old meg, egyúttal útmutatást adni arra nézve: hogyan emelhetné tudását, teljesítményét még magasabb szintre.

A tanár változatosan, árnyaltan értékelje a tanulók munkáját. A tanári értékelés formáját tekintve lehet verbális vagy nonverbális, ill. szóbeli vagy írásbeli visszajelzés (ez utóbbiak egy szótól a szövegig terjednek).

A felsoroltakon kívül a tanulók számonkéréséhez készített feladatok lehetnek a következők:

- Feleletválasztás
- Szöveg kiegészítése
- TOTÓ
- Igaz-hamis állítások
- Történelmi események időrendbe helyezése
- Történelmi témájú képekhez kapcsolódó kérdések
- Fogalmak felismerése, magyarázata
- Ki kicsoda a történelemben – felismerés
- Kulcsszavak segítségével rövid fogalmazás írása adott történelmi eseményről
- Helyszín, idő, szereplők, esemény összekapcsolása
- Vaktérképen történelmi események, helyszínek elhelyezése
- Rajzok készítése adott történelmi eseményről
- Térképvázlat készítése

A nyújtott teljesítményt százalékosan értékeljük és a következőképpen váltjuk érdemjegyre:

0 % - 30 %	(1)
31 % - 50 %	(2)
51 % - 75 %	(3)
76 % - 90 %	(4)
91 % - 100 %	(5)

6. Függelék:

Térképek

Képes Történelem Atlasz

Tankönyvek

Munkafüzetek

Témazáró feladatlapok

Történelmi olvasókönyvek

Fali transzparensek

Időszalag

Tanulói egységcsomag 5-6. o.

Néprajzi lexikon

Egyéb szakirányú anyagok